

84(200с-Кара) 6

Кара 6058 -Д

528

Батчаланы Башир

АНГЫ

Эту книгу Сихов дарю
Государственной библиотеке
им. З. В. Александровской
Каракаева - Черкесская Республика
автор 05.02.09.

Владимир Зинин

Батчаланы Башир

АНГЫ

назмула

КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКАЯ РЕСПУБЛИКА
УНИВЕРСАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
ДЕПОЗИТАРИИ

Кард: 6058

Черкесск
2008 г.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКОЙ
РЕСПУБЛИКИ
ИМ. Х.Б. БАРБОМУХОВОЙ

***

Аллах бериб кёк джулдузла джана,
Дунияны тутханчады ана.

Ана къачын этсе асыл бала,
Юйю болур аны алтын къала.

Аны ючюн кюн тёгеди джылыу,
Заман кеси алгъанчады къару.

Хар заманда бизге ана керек,
Урмаз ючюн ёксюз халда джюрек.

* * *

Къайын ана, келининги
Ашайса этин.
Къайдан суйсюн ол сени
Төгюб иннетин.

Сауут джууса сёз табаса,
Излейсе чурум.
Къайыр болуб сен къабаса,
Ол болубду шум.

Сени ана хатеринги
Турады этиб.
Хоншулагъа сёкмейд сени
Ол эрлей джетиб...

Баргъан юю болмай къолай,
Кёрмесе джарыкъ.
Болса къызынг сени алай,
Тюлсе унарыкъ.

* * *

Сен бергенсе кызынгы
Рысхы тутханнга,
Аны неден тутханын
Билмейин толу...
Къууанаса, бергенме деб
Кюпсеге, ханга,
Кызынга уа кюнде аны
Джетеди кюлу...

Бир тенглерин келтириб,
Тебрерле ичиб,
Чам, накъырда этедиле,
Ала керексиз.
Ма, дагыда, кызынг аны
Турады кечиб.
Кюнден - кюнге ол барады
Болуб джюрексиз.

Барад азыб, ичинден
Кыйнала бир бек.
Борчха киргенд кюйёюнг,
Кюлай тюлд иши.
Тёзелмеин кызынг андан
Айырылды терк.
Тюз балангы юсюнде,
Кёбча бедиши.

* * *

Барад джолну халахоста,
Джыйылмагъан тылданча.
Сёлешеди тамам уста,
Сёзю къобуз къылданча.
Тозурабды юсю, башы,
Чурукъ бауу къысылмай.
Андан джанлайд джолну ташы,
Кёлю бирда басылмай.
Белибауу джокъду белде,
Тартад ёрге шалбарын.
Чачы чакъмакъ болгъанд джелде,
Эл биледи хапарын.

* * *

Джерибизде иш кѣб болса,
Ким барлыгъед тышына?
Тереги бла къалмай, энди
Къадалгъанбыз ташына.

Чегетибиз бурулурму
Кѣкен есген табхыргъа.
Таш бошалса, нени салыр,
Энди келлик, къабыргъа.

Тарбуунга тыйыб халкъны,
Джашау барад кесича.
Кѣк къаралад, джердегиге
Кѣкде джумуш берликча.

Ишсиз къралда ёмюрде да
Боллукъ тюдю берекет.
Тюз адамда терслик неди,
Сата эсе бышлакъ, эт?

* * *

Ачы сёзлю, шибижичад сёзюнг.
Кюйдюреди тилинг отдан залим.
Джанадыла отча эки кёзюнг,
Ачы сёзде - болгъанчаса алим...
Гюнахсызгъа сен джагъаса гюнах.
Гюнахлыгъа келед кёкден палах...
Бир джаннга да джокъду сенден хатер.
Ачы сёзюнг дуниягъа джетер.

* * *

Шош ныгъышда олтуралла къартла,
Ушакъ эте турадыла ала.

Эки улан барадыла ётюб.
Ючюнчюсю саламлашды джетиб.

Хар бирине эки къолун беред,
Ол адебни, адетни да билед.

Къыйналлыкъса къартлыкъ кёзюу джетсе,
Сенден гитче саламлашмай кетсе.

* * *

Барад улан орамда,
Мен адамма деб,
Тиширыуну къатында
Сёлешмейд эслеб.

Ит ёледи аузунда,
Сёзге джагъад кир.
Сёзю бычакъ болгъанда,
Терекни керкир.

Ата - ана къоймайды –
Уятсыз пасыкъ –
Осал сёзден тоймайды,
Суугъа урда сыкъ...

Юйюнде да чекмей ол
Сёлеше болур,
Джетдирирле анга къол,
Ол кёрмез огъур.

* * *

Юйню джарыгъын ол ёлюб кетген
Алыб кетеди айтмай джукъ.
«Кемик дуасы къачанды» деген
Табылад эрлей тенг, джуукъ.

Ол къайгъы ашны берген ызына
Излерге керек тюлдю джукъ.
Адам джутлукъгъа турад къызына,
Ахрат эсе да бек джууукъ.

Борчха киреди ёлюк иеси
Юйдеги болуб бир ууакъ.
Келиб кетгенни къорайды неси,
Учуб кетгенча дуадакъ.

Ёлюб кетгеннге бармыды зауукъ
Кесилген артыкъ тууардан.
Борчу ючюнге болуб бек сууукъ
Адамы чыкъмайд сатыудан.

Халал тенгле
Чам назму

Бир кере тенгле кёз ача эдик,
Сууну джанында олтуруб.
Къатхан бышлакъ бла морт чагъырдан
Гезетни юсюн толтуруб.

Ким биле эди былай боллугъун,
Иче келдик да даулашдыкъ.
Бир бош сёзлени келтюрелмей,
Гугурукгулача талашдыкъ.

Кюндюзгю кюн эркин джагъада
Тюйюш башланды даурдан.
Терек бутакъча, бюгюлюб къалдым
Киндигиме тийген табандан.

Кёз тюрюме мор тартдырдыла,
Ура келе да къатдыра,
Санларымы тулукъ этдиле:
Бир къобара, бир джатдыра.

Хамхот къанчыгъым уюб тюшеди
Джерге джетгинчи, хауада.
Керилдим эркин, къучакълай хансны,
Бурнум бла тая къаурада.

Джастыкълыкъгъа джулкъуннган къазча,
Биреу къысылыб къатыма,
Чочха балача, бир бек къычырды,
Тобугъун басыб къарныма.

Кёз ачама деб, кёз джабаргъа
Алайда мен аз кьалгъанем,
Халал тенгледен башымы алыб,
Тёртгюллей, юйге кьачханем.

***

Къзауатда билексиз
Болгъан эди, къарт.
Джуртун суйгенд ол кемсиз,
Джуртуду шагъат.

ВТЭК - ни етед джыл сайын,
Кимгеди айыб?
Ашыргъанды сау айын
Къагъытла джыйыб.

Ачха берсе ётерчад
Джангъыдан ВТЭК - ни.
Джаны саулай ёлгенчад,
Кёре кемликни.

Къыйнайдыла бек къартны,
Битерикча къол.
Излетелле шагъатны,
Чыгъаралла джол.

* * *

Намысны атаргъа керек тюлдю тауда.
Намысы бла таулу джюрюгенд махтауда.

Къадарны ичинден намыссыз да чыгъад.
Намысны атдыргъан затланы ол чагъад.

Озгъунну эслесе ызындан тюшюб таб,
Джаш бузады къызны байлыгъы бла алдаб,

Ол джояды анга керексиз ачханы,
Къутлуракъ эслесе къоярыкъды аны.

БМВ-ы мешнаны арытханды сюрюб.
Ол джалкъау - бошбоюн джетгеннге суюнюб.

Юйленди бир кюн ол къызладан эригиб,
Къууанды къалымны артыгъы бла бериб.

Ау алгъан кечеде созулады къурукъ,
Кеб келгенди берне бард хота эм джаулукъ.

Эштилди тюз хапар къыз джёнгер къатындан:
Алгъаны болмай къыз, къыйналды ол андан.

Кесине джетгенде къыйналады бир бек,
Къызланы бузуучу, табыучу кечинмек.

Эркиши унамаз эгечи, баласы
Болгъанда ма алай итликни табасы.

***

Къой сюрюле кѣб болубму ёзенде.
Бѣрю излейд эл тамада болургъа.
Къазакъ бѣрю ант этеди ол кюнде
Къоянланы шакалладан къорургъа.

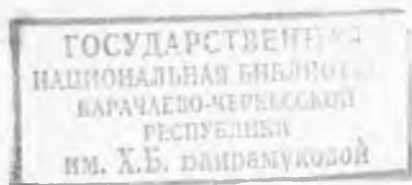
* * *

Хант юйюнде аузланад элчи,
Ол мекамны бек кирсизди ичи.

Ары кириб сюртдю биреу бурнун,
Элчи кьобду эрлей ташлаб орнун.

Шахарчыгъа джетиб, этди хыны,
Джелкесинден тутуб, атды аны.

Бек бюсюреу этди хантчы анга,
Керек эди деди адам манга.

* * *

Джолгъа тюшген гыйы ташны
Сен салмадың бир джары,
Абынныгъын излегенча
Ол ызынгдан келгенни,
Сыртынг бла тыя джелни.

* * *

Тамадангы сакълаб сен
Эрге бармай тураса.
Джылла кетиб барадыла
Джакъсангда кирем?
Тенглеринги сен кёрсенг,
Къалай мыдах боласа.
Сюйгенлеринг турадыла
Насыб болуб кем.

Джюзге дери турса да
Сени уллу эгечинг,
Турлукъмуса сен алай
Излемей насыб?
Кекден жарыкъ урса да,
Ай эсе да келечинг...,
Сагъыш турад джулдузлай
Башынги басыб.

Джашау бирди, сен аны
Тамаданга хатерден
Нек къояса баласыз
Болуб насыбсыз.
Ашыраса заманны
Кеси джангыз кёпюрден,
Этиб аны дуниясыз,
Иесиз, джансыз.

* * *

Кесингден гитчеге ичиресе чагъыр,
Тюкеннге сен иесе аны шишагъа.
Эсириб джюрегинг а болгъанды такъыр,
Олтура кезюлеб ол сууукъ ташлагъа.
Кесингден гитчени къатынга олтуртуб,
Сен аны бла бирге кюрешесе ичиб,
Этдиресе джумуш къыджыраб, къоркъутуб,
Ол барад юйюне кюн сайын кечигиб.
Тамада эм кичи айырылмай барад,
Бузула тау джорукъ, чачынгы къобарад,
Седирейди адет, тас болуб барад сый.
Кюн-кюнден миллетим а ачый эм джарсый.

* * *

Бир кюпседен сен тилейсе ачха,
Борчха кире джетериксе къачха.

Ишлесе эд кесек сени башынг,
Болур эди башха ишинг-башынг.

Джашауда уа баш керекди алгъын,
Джазыу сеннге иймез ючюн салкъын.

Баш болмаса керекмиди ачха,
Андан толуб ол гыбытлы бочха.

* * *

Тюз сахарны башында
Бард уллу багуш.
Барды неда ма анда,
Ары кьонмайд кьуш.

Джел келгенлей учады
Ол сахар таба.
Кир букьудан кьачады
Джюкленнген арба.

От салынса багушха
Хауа болад тас.
Башны иед сагьышха
Тегерекде чарс...

Тегерекни тутады
Багушлу тубан.
Кир букьуну джутады
Онгсунмай кьобан.

* * *

Кече шошду, джокъча джан
Юсюнде джерни.
Келедиле юч улан
Къыйрын элни.

Терек бачха кегетден
Тюлдю да къуру,
Киредиле ючеулен,
Боллукъду уру...

Бири ёрлейд алмагъа,
Бири эрикге,
Ай ушаб да къамагъа
Чанчылад кёкге.

Эшитиб сабий тауушну,
Чыкъды бир киши,
Алыб таба тутхучну,
Къарайды эрши...

Къартны келе тургъанын
Сезиб уланла,
Тёгюб алма болгъанын,
Къачдыла ала.

Экисинден ючюнчю
Къачалмай къалды,
Ол къарт аны кёргюнчю,
Ташдан къадалды.

Ерлейме дей хунагъа
Джерге джагъылды.
Сёз айтханча шабдалгъа,
Ба чий чайкълды.

Улан таба тёнгерев,
Тийди хуна таш...
Ерлемеди ол эслеб,
Тешилгенди баш.

Асхай кьобду терк ёрге
Ачыгъан улан,
Аз кълалгъанед ёлюрге,
Кълаты джыгълылгъан.

Къларт кёлтюрюб уланни
Юйге киргизди.
Джазыкълсыныб ол аны,
Нелляйса деди.

Алыб таба темирни,
Догърагъл салды.
Кълыйнадынг дей сен мени,
Кёлб басыб алды.

Айтды киши уланнга
Кёлгет бер десенг,
Берлик эдим мен санга,
Кълондюз тилесенг.

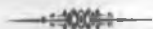
Челек бла бир алма
Берди ол анга.

Кирлик болсанг бачхама,
Кир соруб манга.

Кетген эди юйюне
Сабий аладан,
Ай джарыкыгъа суйюне
Къаба алмадан.

Анасы уа тургъанед
Аллына къараб,
Таякъ бла ургъан эд
Урушуб, къаргъаб.

Энди сабий урламайд
Алма не эрик.
Сагъат бешден ол къалмайд,
Этед хунерлик.

* * *

«Джашчыкъ окъуугъа киргенди» - дейди,
Къууаныб аны анасы.
Шахарны ичин ёлчелейди
Окъуугъа кирген баласы.

Не устаз аны, не ол устазны
Туралла уллу танымай.
Кече арада джокълайд арбазны,
Окъууну чыртда сагъынмай.

Ол билген хаман ресторан, джубанч.
Китаб турады ачылмай.
Анасы джокълайд болгъанды деб ач,
Джашы джюрюйдю апчымай.

Табмайды ана излейди Вузда,
Къайдады аны билмейди.
Къонакъда болур бир таныш къызда,
Ол къыз а тутуб иймейди.

Къызны ауазы:

Чыгъалмайма мен эрге
Кёбдю чурумум.
Джукъ къошмадым кюбюрге
Къуруду къолум.

Джашны ауазы:

«Ёлген къалмаз кебинсиз»,
Сен къоркъма да чыкъ.
Насыб барды бернесиз –
Сёзюмдю ачыкъ.

Къызны ауазы:

Халкъ этгенни этмесек,
Этерле бедиш.
Адетге сый бермесек,
Джазыу къысад тиш.

Джашны ауазы:

Мени чотум сендечад,
Джокъду ёгюзюм.
Насыб менден кенгдечад,
Къарайды кёзюм...

***

Бир рысхылы ахлусундан
Тилейд бир къатын:
Меннге ачха керек эди
Джашым амалтын.

Чыртда джогъед хатасы,
Милица тутханд,
Онгузуму алыб барыб
Тюрмеге атханд.

Чыгъарыргъа керек эди,
Бериб талай минг.
Хатерлисе сен хаманда,
Кенгди джюрегинг...

Ол ахлусу тюз хапарны
Билди соруулаб:
Тутулгъанды ол джаш талай
Туарны урлаб.

* * *

Ууунг джетиб, бир - бирине
Болду эки халкъ.
Уруш барад... сеннге не,
Алдынг ачха, хакъ...

Къырылады джамагъат,
Толуду бушуу,
Ёлед гитче, сарнайд къарт,
Джылайд тышырыу.

Джарсыу кебдю ма мында.
Ол сенден келгенд.
Сен солуйса тышында,
Кюн, къууанч сендед.

Сеничала дунияны
Этелле мутхуз.
Сюйгенликге бек аны
Кюн, ай эм джулдуз.

* * *

Юйдегили болгъан эсенг,
Анга эсни бёл.
Саякълыкъдан сакълан сен,
Джел болгъанча сёл...

Юй бийченгден башхагъа
Берме артыкъ сый.
Кюн тиеди ташлагъа,
Джел къалды къансый.

Кёбдю джерни юсюнде
Къоюлгъан къатын.
Атма бетни хар кюнде
Ала амалтын.

Юйдегили болуб сен,
Анга эсни бёл.
Саякълыкъдан сакълан сен
Башха болсун кёл.

Тамам учуб барса да
Джолда Мерседес.
Ары - бери бурса да
Кёрюнмейди терс.

ГАИ аны тохтатмайд
Несинден кьоркьуб.
Иесине ол батмайд
Турад шум болуб.

Бир Москвич а келгенде
Тохдатады терк.
Халат кёбдю дей сенде
Мурулдайды бек.

Джолоучуну иймейди
Бермесе тюмен.
Демлешсе уа суймейди
Кёреди тебен.

* * *

Тамадады дейсе атам,
Анга базыб джашайса.
Джокъду дейсе чыртда хатам
Сен «шийыхха» ушайса.

Ол сен билген хамаи хата
Башын джаба джюрюйсе.
Осал ишни багъалата
Керти джолда сен тюлсе.

Сеничагъа бир къауумла
Сый берелле игид деб.
Кермейдиле кюнню ала,
Ашхам джерни джигид деб.

Назмучугъа, суратчыгъа
Халкъ учхара къарайды.
Заранлыгъа беред багъа
Аламантха санайды.

Ариулукъну сезмей халын,
Сен хауангы бузаса.
Хар хатаны башлаб аллын,
Деу атанга базаса.

Не боллукъ эд сурат салсанг
Осал ишни орнуна.
Макъам къураб, джыр бла чыкъсанг.
Ёмюрлюкню джолуна.

Сиз солуйсуз таулада...
Къоналмазча учуб къуш.
Сиз олтургъан талада
Къалды сизден кир, багуш.
Бери башха келир деб
Нек этмейсиз сиз сагъыш.
Сизге налат берир деб,
Айтыб кетмез ол, алгъыш.
Сиз къойгъанны келиб ким
Ызыгъыздан ариулар.
Къыйналады джюрегим,
Багуш болса, къулакъ, тар.

Бизни къралда кебдю не да:
Кемюр, чегет, нефть эм газ.
Стансе, сахар, хутор, эл да,
Алтын, кюмюш эм налмаз.

Суу да кёбдю, тенгиз барды.
Кёбдю чабакъ, кийик, къуш.
Тау башлада тургъан кърды,
Джел уясыд сырт, аууш.

Эсли адам нечик кёбдю,
Байлыкъ бизде тюлдю аз.
Кёк чууакъды, тамам кёкдю,
Топракъ барды: къара, саз...

Бизни къралда не да барды.
Барындан кёб бард джутлукъ,
Бир къауумда джюрек тарды.
Этилмейди тюз къуллукъ...

Саякълыкъ юйде гыбытлы ханла
Къызны ариуун сайлайдыла.
Ачха тѣлейле алагъа ала,
Аны джашаугъа санайдыла.
Ишлер амалтын бир джерге кириб,
Къызла кеслерин сатадыла.
Исси хамамда къар кибик эриб
Ала бетлерин атадыла.
Бир кюннге талай адамдан ѳтюб
Ала дагъыда сакълайдыла.
Къонакъ юйюнден танг ала кетиб,
Юйлерин алай джокълайдыла.

* * *

Джолоучуну юсюне
Мешнаны буруб,
Биреу тели ойнайды
Шашыб, къутуруб.

Басарма деб этмейди
Ол анга сагъыш.
Джокъду анга башхасы
Болсун тенг, таныш.

Ойнай келиб, айтыу бард,
Чыгъады деб кёз.
Санча адам санчады,
Ангыламайд сёз.

Не биреуню ачытыр,
Не кеси ачыр.
Кёре эсенг аллайны,
Джанынгы къачыр.

Барад кызыу Жигули,
Сызгыра чархла.
Джолну этиб чарс, джелли,
Таялла ала.

Джол кёрюнмейд букъудан,
Бурады мешна,..
Асыры кызыу баргъандан
Кёзлери джашнай...

Барад тамам алына,
Болгъанма шагъат.
Чыкъмаса эд аллына
Джаны болгъан зат.

Чыгыб къалды бир тауукъ
Аллына аны.
Ол тауукъдан къоймад джукъ
Аллы мешнаны.

Иблис кеси басханчад
Олтуруб, газгъа.
Лада мешна шашханчад,
Барад джангызгъа...

Рульну сабий бурады
Ары бла бери.
Элтиб ташха урады,
Къобарыб джерни.

Ата бла анагъа
Сыйынмагъан джаш,
Тюшдю район больницагъа
Тешилгенди баш.

* * *

Иш джокъду деб орамда
Айланаса сен.
Иш а кёбдю ма мында
Сен тинтиб кёрсенг.

Эт сибиртги, хуна сал
Не уа мал къура.
Четен къураб джый сен бал,
Иш кёбдю туура.

Бачха сал да, нартюх ор,
Сурат салыб сат...
Ишлегенден ишни сор,
Анга сюйюб бат.

* * *

Неден чыгъад зарлыкъ деген,
Ёмюрлени болду келген.

Хоншусунда джангы затха,
Бард зарланган салмай артха.

Аны юйю уллуд дейди,
Ачхасы да толуд дейди.

Зарланады, барад кюйюб,
Къан тамырын кюрме тюйюб...

Анга къонакъ кёб келед деб,
Менден артыкъ ол кюлед деб,

Кирмей анга кече джукъу,
Къалгъан кибик атсыз дуркъу,

Ол адамда къуруд джюрек.
Зарланмайды ташха терек,

Къуш къонады къала башха,
Джел зарланмайд джигит джашха.

Ариулукъгъа бард зарлангъан,
Ансыз дуня болур джалгъан.

Ол кийинед менден маджал,
Деб айталмаз адам – таджал,

Сау джырт демез адам зардан,
Ариуса деб айтмаз тардан,

Сен тураса джашлай деген
Болгъанчады къартлыкъ дженген.

Аллах беред, сыфат, чырай,
Джюреклеге терен къарай.

Зарлыкъ деген кеси къарад,
Ёмюрлени джарыб барад.

* * *

Биреу кеси кыйыны бла
Болгъан эди бай,
Шагърей болду терк аны бла
Тургъан аманлай.

Иш орунла къурады да
Мюлкю ёсдю терк.
Ол ишге кёбню алды да,
Халкъ разыды бек.

Бири джуукъ, бири таныш,
Бири хоншу, тенг.
Джашайдыла эте алгъыш,
Ёрге буруб дженг.

Аякъ юсге кёбню салды
Джюреги халал,
Тюрленмеди бирча къалды
Къошундагъы бал.

Ёзге кёбле тебретиле
Къайгъыла излеб.
Анга таша илиндиле
Онглу некди деб.

Бири этед тил, башха уа
Джюрюйдю сёгюб.
Кире къара сагъышха,
Тамам ёчюгюб.

Джорюр эди ансыз ол,
Ишсиз, джунчуб бек,
Кёрюнюб да ташлы джол,
Къалтырай джюрек.

Тюше бирде кёнчеги,
Ол сюрте бурун,
Ачылыб да инчиги,
Табмайын орун.

Бурну къанаб тебреди
Табханында аш,
Анга къаршчы сирелди
Бюсюреусюз джаш.

Излейд аны юсю бла
Ол болургъа бай.
Демлешелмей кеси бла,
Кенгешле къурай.

* * *

Кириб биреуню юйюне,
Сен сормай алгъанса затын.
Кетдинг сен анга суйюне,
Таша джылтырайды алтын.

Сеннге ышаныб, ол адам
Ачхан эд сеннге джюрегин.
Гуду адамда джокъ чыдам,
Салад хурджуунга кѣргенин.

Алыб сен аны алтынын,
Элтиб сатарыкъса таша.
Къалыб джюзюксюз ол къатын,
Турад къутура эм шаша.

Сенден аны джокъ хапары.
Санайды асыл хоншугъа.
Джюзюк эд аны ол бары,
Салыб эд топракъ къошунга.

Тутса эд аны къолунда,
Аллыгъенг башха бир затын.
Гуду адамны джолунда
Барырма тюшюб чий алтын.

* * *

Къабырланы къатында
Джашагъан адам,
Барды сенде ма мында
Бек уллу чыдам.

Эчкилени бошлайса,
Кирелле ары.
Сен а сансыз къарайса,
Андан бир джары.

Киргендиле эчкиле,
Къоймайдылла ханс,
Сюелесе сен кюле,
Бетинг болуб тас.

Теблейдиле аланы,
Къоя джууакъ ыз,
Оядыла хунаны,
Ёрлейле табсыз.

Барды сени алада
Джатхан адамынг.
Сирелесе ташада –
Аурумайд джанынг.

Кетериксе бир кюн сен,
Хорлаб да ёлюм.
Былай сансыз кёрюнсенг,
Булгъанад кёлюм.

Ишлеб тургъан адамны
Къыстадынг ишден,
Алыр ючюн сен ары
Джуукъ адамны.
Хапары уа джокъ аны
Берилген ишден,
Ашырады бошуна
Ол иш заманны.
Тинтиу келсе табады
Келгенге лагъым,
Барды дейди башындан
Мени баш джагъым.

Къара ишде ишлемезча
Сен болгъанса тамада.
Тамакъ таууш эте джезча,
Сен джюрюйсе къалада...

Керек эди сеннге билим,
Керек эди окъуу да.
Соруу берсе устаз, алим,
Барды уллу къоркъуу да.

Соруууна джууаб бермей
Къаласа деб, къоркъурчад.
Затха тюз къол сала билмей,
Бедишликге къалырчад.

Окъуу керек, билим керек,
Тырмаш, юрен сен ишге,
Халкъ болмазча сенден эрек,
Къалмаз ючюн бедишге.

* * *

Суу ызына джокъду чыртда къайгъыргъан,
Чолад беджен. кимди анга къарагъан.

Къобан къобса мекямланы алады,
Сууну тыймай таш бугъунуб къалады.

Суу къобарын джокъду тинтиб кюрешген,
Ол къобса уа бек кыйынды келишген.

Аны биреу сезелмейди тѣбенде,
Джуунады, чабакъ тутад джай кюнде.

Ол шошду деб джюзедиле уланла,
Джетедиле терк къаралыб толкъунла.

Суу джанына салынмайды къарауул,
Тауушундан къалтырайды гокка, бул.

Суу ызыны барды табы, табсызы,
Емюрден да тахсалыды суу ызы.

Салынса эд ары сакълыкъ къангала,
Чынгамазла табсыз джерге балала.

Ёлчелерге керек сайын, теренин,
Билир ючюн аны къобуб келгенин.

Къайгъырыргъа кереклиди тамада,
Болмаз ючюн бушуу, къайгъы таулада.

* * *

Танг атыб да биреу кирди тюкеннге,
Тюкенчиден ол даулады аракъы.
Маджал шиша берчин дейди сен меннге,
Болгъан кибики аны борчу эм хакъы.

Арта бер дей, тюкенчиге къадалыб,
Ол кетмейди, алычуну тыяды.
Тюненеден къалгъанд бети къаралыб,
Кёзюн джуад, ачад, къашын къыяды.

Ол тюкеннге кёбдю борчу, алай а
Бети джетед энтда шиша тилерге,
Аракъыдан кюйген бетин сылай да,
Унутханды алгъын борчун телерге.

Тюкенчиге неге хыны этеди,
Бу джол анга бермегенди ол шиша.
Ачыулана, мурулдай да кетеди,
Замансызлай ууахтыгъа джанаша.

* * *

Кийиклени кырад уучу кыйырдан,
Мюйюзлерин сатар ючюн тышына.
Аз болуб да барадыла джыл джылдан,
Сездим аны чыгыб тауну башына.
Ачха ючюн табигъатны джарсытхан
Этмейд сагыш энди келлик тёлюге.
Териледе олтурады болуб хан,
Джыйырылган бучхакъларын тик бюге.
Болган кирик мюлкло халал хайырдан,
Сёлешеди семиз, кесиб бек уллу.
Кийиклени кыра барад кыйырдан,
Ол боллукъча Апсатыдан кыарулу.

* * *

Ачыуланыб сен туюесе малны,
Ташлы джолда бош сюресе аны.

Ташлар демей буаз ийнек джолда,
Ачыулуса таякъ ойнай къолда...

Сен сюресе чыгъанакъны джыра.
Кесинге да туюше андан джара.

Малны ичин урдураса нечик.
Сыдырыла сенде эки инчик.

Адамынга ачыуланыб, дертни
Сен аласа малгъа бошлаб итни.

Ит тутады джелининден малны,
Джерге агъад джарасындан къаны.

Туюе турсанг малынг рахын болур,
Сырты аны къан ырхымдан толур.

* * *

Къабырлагъа кереклиди къараргъа,
Ёллюк тюлча истемейбиз аны биз.
Джол чыкъгъынчы бир кюн ары барыргъа,
Бирде ары кетсе эди эсибиз.

Сынташланы кереклиди сыйпаргъа,
Кешенени ариуларгъа къаудандан,
Дуа этиб ёлгенлени сыйларгъа
Кереклиди бизге буйрукъ молладан.

* * *

Эртден, ингир, кюн ортада
Сен балангы кют.
Бир кюн анга сахарда
Этилгинчи сюд.

Къошулады къаллай теннге
Аны барын бил.
Къайгы келир бир кюн сеннге,
Сен эсенг да пил.

Сенден таша не этеди,
Чагырмы ичед,
Къайсы джерге ол джетеди,
Не мурат бичед.

Хансдан тарта турамыды,
Урлаймыды мал.
Кёбге къайгы саламыды,
Салыб аманал...

Кют балангы, къатышгынчы
Аманлыкыга ол.
Юйюнге къайгы салгынчы
Анга бек сакъ бол.

* * *

Намаз этген тенгим бла
Джолгъа тебретдик.
Къачны сууукъ джели бла
Тюкеннге кирдик.

Шиша ал деб айтады
Меннге ол тенгим,
Ийнан таша тартады,
Сёгерча хар ким.

Намаз этген не джерид,
Иче эсе ол.
Шайтанлыды эм джинлид
Ол джюрюген джол.

Кеси кесин алдайды,
Тутмайды динни.
«Аллах кекден къарайды,
Ол кечер», - деди.

Ойнасангда мени бла,
Къозума кёкню,
Тенг этгенди ол джер бла
Дунияда кёбню.

* * *

Сатылгъанды чёб юлюшюнг сени,
Энди къралдан сен излейсе нени.

Сатылгъанса джамагъатха нечик,
Гоккалагъа бёлюннгенча джелчик.

Сатылгъанда энди ишле халкъгъа,
Эс ие да сен айлыкъгъа, хакъгъа.

Сен тегерек этмегенсе джерни,
Тюз сайлансанг, халкъ сюер эд сени.

* * *

Улху джюрюйд шахарда эм элде,
Больницада ол джюрюйдю артыкъсызда.
Ачха берсе, сабий табхан юйде,
Табаргъада болур сабий, таб къызда...

* * *

Кийинибсе сен кьонакъ,
Ариу, таза, эм омакъ.

Сюелибсе тойда сен,
Нюр тегесе сен кюлсенг.

Тюз тутаса кесинги,
Мен кермейме терсинги.

Джокълайд сени джууукъ, тенг
Халисизлик турмад кенг.

Келиб сеннге бир санча,
Тюкюрюгюн бек чача.

Джакъды джауну юсюнге,
Кириб шайтан тюрсюнге.

Тели боллукъ, бек ичсе
Болады тели.

Тюз адам бла селешсе
Чалады тили.

* * *

Кёб алдайд циферблат мешнаны иесин.
Бёчгеде джашырад бензинни игисин.
«Нек алдайса?» - десе Оканы иеси,
Терк бурады анга ол темир джелкесин.

* * *

Улхучу, сен сюесе улху алыргъа.
Сюйюнесе нечик рысхысы къадаргъа.
Бир устаз сохтадан а излейди ачха,
Алайсыз ол къаллыкъды дейди къачха...

* * *

Джолда тынчлыкъ-борчуд дейме ГАИ - ни,
Ачха ючюн нек тыяды да мени.
Тамаданы борчуд халкъны джашауу.
Аны ючюн нек тохтамайд ашауу.

* * *

Больницада джалынаса врачха,
Хурджунуна салмай эсенг ачха.

Кесине бек джалындырад устаз,
Сен ачханы берген эсенг бек аз.

Джалындырыр хата этсенг төре,
Джакълар ючюн, айтыр: ачха төле...»

Джалынсангда къоймаз бизни ёлюм.
Бир кишиге сен джалынма кёлюм.

* * *

Бизни бошаб барады
Къургъакъ бетсиниу.
Джюрегинги джарады,
Къызмагъан итиу.
Тамадагъа бетсине,
Турады биреу.
«Ышанмайды кесине
Мал болмай бедеу».
Бетсинмеклик бошайды
Адамны халын.
Тюз хауаны ашайды,
Оджакъда джалын.

* * *

Нызы терекле джылла бла ёсген,
Кесилиб джата къулакъда.
Элтиб сатады, аланы кесген,
Джартысын джуртдан узакъда.
Башха джартысы табсыз чучхурда
Къалдыла чирий, саргъала.
Ёксюзле кибики атылыб къарда,
Къаланыб турадыла ала.
Ненча чегетге салынад заран,
Рысхы эм ачха амалтын.
Джел сарын этед ишексиз андан,
Тёксе да кёкден кюн алтын.

* * *

Башын тюед сабийни
Огъурсуз устаз.
Сабий билсе хар нени
Окъургъа бармаз.

Айгъакъ этиб, айтады: -
«Джукъ билмез», - деб ол.
Къулагъындан тартады,
Кичиб анда къол.

«Пасыкъ, хайуан», - дейд анга,
Санайды бедиш.
Ёксюз, джакъсыз балагъа
Ол къысады тиш.

Сабийлени айырад,
Кёреди тёбен.
Бир бош затдан къабынад,
Бек къургъакъ гебен.

* * *

ГАИ джолну кѳрмед тюз,
Анда келмейд акъ ѳгюз.

Келед кызыб Мерседес,
Болмагъанча анда эс.

Бузулмазча джол-джорукъ,
ГАИ-д джолда тутурукъ.

Чыкъмаз ючюн кыйыллыкъ-
Гютдю болуб атыллыкъ...

Джуукъ юйде барад той,
Уллуду къуанч.
Кесилгенди талай къой,
Джокъду къаллыкъ ач.

Келгенледен биринде
Эркинд къол гырджын.
Башха сирелед кенгде
Ургъан кибик джин ...

Биринчиге сый, багъа
Бериледи бек.
Нартюх барда джарлыгъа
Джетеди кебек.

Кюбсе, бетсиз эсе да,
Кёрелле иги.
Джарлы, эсли эсе да,
Кёрюнед тели.

* * *

Мекам ючюн эки кърнаш
Тутхандыла аууз къара...
Тамадагъа бермейд кёз-къаш,
Кичи кърнаш, джолну бара.

Тик болгъанды нечик ара,
Толгъан кибик гыйы ташдан.
Турадыла джюрек джара,
Эки кърнаш, асхаб башдан.

Тамадасы ёлюб кетди,
Ичи къайнаб, бишиб, кюйюб.
Кичисине мекам джетди,
Ол джашайды анда суююб.

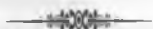
—*—

Тебердиге, Доммайгъа
Тартылса эд газ.
Къаты чегет хар къайда
Болмаз эди аз...

Сау дуня солугъан
Джерде газ да джокъ.
Отуз джылны газ салгъан
Кеси джашайд токъ.

Газ тартыллыкъ быргъыла
Болгъандыла тас.
Къайдадыла ма ала,
Джабхан болур ханс.

Газ тартыллыкъ оноуну
Этген эди ким?
Барсам элде мен джолну
Ауруйд джюрегим.

* * *

Эй, оноучу, сен юйюнге
Этелмей оноу,
Этиученсе оноу меннге,
Кесинг болуб оу.

Юретесе сен атларгъа
Мени джолда тюз.
Оноучуса джокъгъа, баргъа,
Болуб тѣзюмсюз.

Юйюнгде уа барды джашынг
Бошбоюн, джалкъау.
Сау тийрени сюзед башынг,
Къалмайд ёлген, сау.

Гырджыныма, тепсиме да
Этесе оноу,
Чырт келмейсе эсиме да,
Этсенг да оноу.

Сен юйюнге, арбазынга
Алгъын оноу эт.
Тынглай сени ауазынга
Болгъанма сазбет...

Итим ауруб мал дохтурну
Чакъырдым тилеб.
Ол а айтад, силдей къолну,
Тёз бир кесек деб.

Он кюн кетиб ол ёлмесе
Кол этерме дейд.
Андан сора хап демесе,
Терк джетерме дейд.

Не тукъумун не уа атын
Айтмад меннге ол.
Кетди джолну бек акъыртын,
Силдей ёрге къол.

Ышандымда ол пасыккъъа,
Итим азды бек.
Не болгъанын ол джазыккъъа,
Сезелмейд джюрек.

Джарыкъ урмайд кёзлеринден,
Солумаид джылы.
Ит адамны сёзлеринден
Болду ажымлы.

Ит табасы болса керек
Ол догъура бет
Джокъду анда асыл джюрек,
Къарады иннет.

Хар тиширыу болургъа
Излейд сылтаулу.
Бир мураты толургъа,
Башланад уллу...

Адам саны къыралда
Болурчады кёб –
Тюгю кибик маралда,
Кёбча джерде чёб...

Кёбле сабий ачханы
Алсала толу
Семиз гыбыт бочханы
Кесилмез джолу...

Хар сабийге берилсе,
Къагъытдагъы сом.
Сейир болмам тюрленсе
Бюгюн «Сойяр Том»...

* * *

Бир къыз суююб бир джашны,
Сюре эди ызындан.
Аурута эд анда башны,
Айырылмайын андан.

Адам барды деб къарамай,
Тюбей эди ол анга.
Ашыкъгъандан чач тарамай,
Чыгъа эди къыз танга.

Джаза эди салам къагъыт
Бир китабны толтурлукъ.
Этмей эди сезюн ол къыт,
Олча анга тутурукъ...

Джаш, а къызгъа эс белдю,
Олсагъатда суубаш къыз.
Бард суюгеним деб кюлдю,
Барды деди аджымсыз.

Нек сюресе ызымдан
Деди, джашха джекириб.
Джол юсюнде бир ташдан
Ары - бери секириб.

Ол айтады: «Суюгеним
Билсе тиер бек табсыз.
Джетдире да сёз хар ким,
Къыйнайдыла», дейди къыз.

Суюмей эсенг биреуню,
Сен къозургъа болма ёч.
Туталмаса кёк кюнню
Къараллыкъды эртде, кеч.

* * *

Халкъны халал ачхасы
Кетеди таша.
Къуруд къартны бочхасы,
Турады шаша.

Сюргюн ачха къайдады,
Анда туугъанла,
Бир ишексиз айдады,
Кетелле джылла.

Бирер чурум къуралыб
Ашалад ачха.
Джюрюй, джюрюй бек арыб
Джетебиз къачха.

Сегиз мингле бердиле,
Неге этиб тенг.
Халкъны джанын бёлдюле,
Тюртюб аны кенг.

Бир тананы багъасын,
Тутдуруб бизге.
Къуш ташларча уясын
Салдыла сёзге.

Не тюрлю да миллетни
Туралла алдаб,
Къоймай бу кир адетни
Джашау болмаз таб.

Эрли къатын, нек сюресе ызындан
Сен джаш - джашны тюлкю кибик суйюне.
Айырыргъа излеб суйген къызындан,
Къоюб, сени элтирикча юйюне...

Кюрешесе сен алдаргъа ол джашны,
Саугъа бере, джазыб салам къагъытла.
Джазыугъа уа кёб тилейсе алгъышны,
Барды эринг, джолда эслеб сен атла.

Сени эрли болгъанынги билмей джаш,
Кюрешеди сеннге джууаб берирге.
Къууанады чабакъ, тюшдю деб да аш,
Сезелмейин аны ыргъакъ бла бирге.

Эрим барды дейсе джашха махтаныб,
Арагъызда болса кесек гурушха.
Джол бермейсе, сен тураса тахтаныб,
Бёлюнгенча тамам уллу джумушха.

Эри болгъан, сен бошланыб эрингден
Ачдырыргъа болурчаса къайгъыла.
Кюн тийсе да ол боялгъан эрнингден
Джюрегингде согъулмайла тюз къылла.

Башчылыкъгъа барадыла тёртеулен.
Бизбиз дейле джулдузлагъа тамам тенг.

Мени кибик джокъду дейди хар бири,
Джыйылыугъа излеб хаман келири.

Таш, не терек къоймайдыла ала,
Джабышдыра не тюрлю да къагъытла.

Бири уллу окъуй, джаза билмейди,
Соруу артыкъ бериллигин суймейди.

Экинчиси джашагъанды уру бла,
Ташны ташха салмагъанды къолу бла.

Ючюнчюсю ишлемегенд тер атыб,
Сёлешеди джамагъатны къаратыб.

Юйдегесин тута билмейд тёртюнчю,
Барды аны ачха чотдан ёнкючю.

Барысы да халкъ аллына чыкъдыла,
Сёзлеринден къуу гоккала чакъдыла...

Ала бары санадыла тенг, джуукъ.
Тукъум, тукъум юлешиниб нед зауукъ.

Бир бирине болду, миллет, джамагъат.
Хар бири да кюрешеди этиб ант.

Биринчиге сордум, окъуй билмейсе,
Билим чотда сен кюн кибик тиймейсе.

Не башчылыкъ этериксе сахаргъа,
Керекмиди билим халкъны ашаргъа.

Нек этмейме, кёбдю менден къарангы,
Аны ючюн бош къыйнама джанынгы

Мен билгенни билмейд сахар тамада,
Таукел болуб атласада ол алда.

Экинчиге соргъанымда мен соруу
Мычымайын джууаб берди бир ариу.

Къайгъырмайма иш кесича барлыкъды.
Шиндик менден башхагъа да къаллыкъды.

Борчла кесиб табсызд чотум былайда.
Тёлеригем борчларымы хар къайда.

Аны ючюн болсам дейме тамада,
Джарлы болдум ишлеб малда, сабанда.

Ючюнчю уа этди меннге терк джууаб,
Башчы болсам джашарыкъ эм деди таб.

Боллукъ эди мени мешнам тюбюнде,
Секретаршам, джумуш этген хар кюнде.

Костюм кийиб ишге барсам иш тынар,
Тамадам деб, чабчы мени ангылар.

Ол себебден къыйнамасын халкъ кесин,
Дау салмайын джыя барсын бек, эсин.

* * *

Сабий садха ата, ана
Сабийлерин бердиле,
Аны омакъ кийиндириб,
Бек къайгъыра билдиле.

Башхаладан аны айгъакъ
Кёрмез киби́к этдиле,
Сабий садны иесине
Саугъа алыб джетдиле.

Алларына воспитатель
Чыкъды, тамам скойюндю.
Саугъа сакълаб, умут этиб
Ол ышарды эм кюлдю.

Ол болумда заман кетди,
Школгъа барды ол бала.
Окъумайды, къылыкъ этед,
Келед юйге кеч къала.

Тютюннге да замансызлай
Ол юренди, бошланды...
Тюйюле да, эм тюйе да,
Терс джюрюй да башлады.

Ачха бериб окъутдула
Ата, ана баланы.
Бошатдыла онбир классны,
Алдырдыла медалны.

Ачха бла институтха
Балаларын салдыла.
Зачётларын, экзаменлерин
Салдыра да бардыла.

Башында уа ол уланны
Анга керек билим джокъ.
Езге барды ашы, сууу,
Ол болубду тамам токъ.

Институтну ачха бла
Ол азабда бошады,
Ата бла анасыны
Ачхасына джашады.

Ачха төлеб ата, ана
Иги ишге салдыла.
Мюлк бла алдаб, ала анга
Иги къызны алдыла.

Ишинде уа билим керек,
Толу этмейд джумушну.
Тенг этсе да кесине,
Учуб баргъан тау къушну.

Болум джетмей, ишлеялмай
Ол ишинден къысталды.
Аракъыгъа башын салды,
Орамлагъа джол салды.

Айырылды бийчесинден,
Ата, ана ёлдюле...

Кеси джангыз ол атылды,
Къыйын кюнле келдиле.

Къабырлагъа келиб бирде
Мыдах кёлюн юлешед.

Атасына, анасына
Ол ёпкелеб сёлешед:

Мени ма бу кюннге сизсиз
Дейди былай джетдирген,
Ачха бла эрке этиб,
Тюз джолуму кесдирген.

Сагъыш этсенг бек уллу,
Сейирди джашау.
Хар адамны бард джолу,
Болубду оу, шау...

Эрсиз тургъан эр излейд,
Къатынсыз-къатын,
Джашау деген бирди дейд,
Бирча чий алтын.

Барды айтыу болгъанд деб
Бу хапар керти.
Джазыу кёбню табад деб
Болгъанча дерти.

Айырылды эринден
Тосу ючюн тос,
Чыгъыб кетди элинден,
Бетинде хустос...

Тосу айтад къатыннга,
«Юйленникме мен,
Ичги сёзюм бард санга,
Тынгыла меннге сен.

Беш джыл болгъан балангы
Кесингден айыр,
Къатында уа джокъ ангы, -
Акъгъанча чайыр.

Ингир болуб чегетде
Баласын къойду.

Тели къатын бек эртде
Къаласын ойду.

Къачды чегет ичинден,
Атыб баласын,
Ай къачады кечеден,
Чегет болгъанд сын.

Аны сакълаб тура эд
Джагъада тосу.
Джел ачыулу ура эд
Тутханча усу.

Ол къатынны ол киши
Юйюне элтди.
Къарай келиб ол эрши,
Ийнакъгъа джетди.

Къадалгъанды кишини
Тюз бойнундан ол,
Унутуб да кир ишни,
Айтад эрим бол.

Джаланлаб да экиси
Ичелле чагъыр,
Сабий къалгъанд ма кеси,
Суу джырлайд такъыр.

Кёред аны глынкъуш,
Бир терек къууш
Болду аны межямы,
Эшитиб таууш.

Танг ала да тууарчы
Аны эследи,
Сабий джылайд бир ачы,
Сен кимсе деди.

Ол сабийде кьоркьгъандан
Тутулгъан эд тил.
Кёз алмайды кьарт андан,
Джанад танг-питил...

Алыб аны кьойнуна,
Ол олтуртду таб.
Берди гырджын кьолуна,
Узатды суусаб.

Кьартны джокъ эд баласы,
Джашай эд кеси.
Бард джашауну багъасы
Сабийдед эси.

Ёзге джыйды джуугъун,
Этди ол кьуугъун.
Кимди дейди анасы,
Адам баласы.

Тосун излейд кьатынны
Бир аманлыкъчы.
Табыб тюйдю ол аны
Кьачхан тутмакъчы.

Сатхан эди ол аны,
Ачха амалтын,

Онгдурмагъанд адамны
Ёмюрде алтын.

Экисин да тутдула,
Джыйдыла бирге,
Турадыла ма ала
Кириб тюрге.

Къатынга уа тос да джокъ,
Эм бала да джокъ,
Сабий кетмейд ол къартдан
Джашайд болуб токъ.

Иймез санча ананы
Сабийни къачы.
Бала тюлмюд заманны
Эм баш къууанчы.

Ана излеб уланын
Ол къартда табды.
Аурутханча бек джанын
Тюб эрнин къабды.

Келеди «Москвич» темири батыкъ.
ГАИ тохтатды къол силдеб.
Башха мешнаны кёрмейсе артыкъ
Деб чыкъды биреу гюрюлдеб.

ГАИге айтад: Ой ий деб мени,
Сеннге берирча джокъ ачхам,
Джокъду терслигим, айтаса нени,
Сахтиандан тюлд бочхам.

ГАИ айтады: «Мен сени ийсем,
Башха джокъду меннге хайыр.
Сеничаланы ие ишлесем
Юй бийчем боллукъду къайыр.

Уллу терслигинг болмаса да, мен
Сизни тыя ишлейме юй
Аны ючюн сом алама сенден,
Керекди къанджал, агъач, чюй.

Ала даулаша «Мерседес» ётдю
Къызыу, басаргъа аз къалыб.
«Москвични» иеси аны кёргюздю,
Гаи уа турад къадалыб.

Аны тохтатсам таякъ а тиер,
Аны карнашы тамадамд.
Бар эсе сомунг, даулашма да бер,
Сенден сора да келген бард.

Джелден да къызыу БМВ кетди,
Москвич иеси ачыулуд.

Нек тыймадым деб гурушха этди,
Аны скорости бек уллуд...

Аны атасы уллу тамадад
Ол мени ишден кыстатыр.
Ма бу болумда хаманда джолдад,
Джукъ айтсам, аманла айтыр.

Ючюнчю мешна ётдю бек кызыу,
Бу кимди деб сорду анга
Джокъду алагъа чыртда бир базуу,
Тиерле хыныракъ манга.

Ма ол себебден иги джашайыкъ,
Бир-бирибизни ангылаб.
Мени рысхыма ачха къошайыкъ,
Эт оюм иги тынгылаб.

Сеничаны мен тохтата джолда
Юйюмю бошарма ишлеб,
Джашай барайыкъ ма бу болумда,
Мен сенден, сен менден тилеб.

Сый болгъанды таш дуппурдан алаша,
Адеб джокъду, ичи къуру кьошунча.
Болгъан намыс къайдад, сейир тамаша
Хоншугъа да кирмейд хоншу, хоншуча.

Ашхы адет башы сынган наратча,
Адамлыкъ а - сынган чархча арбада,
Хар не къуруй джер кёрюнед ахратча
Бар а барды - дуния сыйы Кябада...

Ташсынмайды налы болгъан алаша,
Хар джерде да кёрюнеди джоллуча.
Ассы адам ассыла бла таныша,
Болду исси сютден кюйген чолпуча.

Ашхылыкъгъа юретмейди къарт къартча,
Туудугъуну къулагъындан тарта ол.
Ичим джанад ёрге ургъан шынкъартча,
Ташлыды да адеб, адет барлыкъ джол.

* * *

Неге къарайд сельсовет,
Орамлада барад суу.
Болгъан кирик анда бет,
Сёлешеди джарашу.

Суу бойнунда бард багуш,
Къайры къарайд бютеу эл.
Джокъду элде иш, джумуш,
Не ишни да этед джел...

Болад гуду, мурдарлыкъ,
Джылда болмайд бир кенгеш,
Тас болгъанды адамлыкъ,
Джюз адамдан барды беш.

Элге келиб этмезле
Джоругъунгу Путин, Буш.
Лагъымынгы сен изле,
Кюте турмай къаз, бабуш...

Сууда чабакъ къоймайса
Сен атаса ау,
Асыры джутса, тоймайса,
Суу салырчад дау...

Тауда кийик къоймайса,
Къыйырдан къыра.
Терс джолунгдан таймайса,
Джюрекден къара.

Къанатлыны къоймайса,
Сен шкокдан ата,
Атханны да тыймайса,
Айыбха тарта.

Энди келлик тѣлюге
Этмейсе сагъыш,
Ол келликди айт неге,
Талпыб, ашыгъыш.

* * *

Аслан деген патчах болгъанд чегетде,
Башхалача ол къобмайды бек эртде.

Уугъа бармайд ашы келед аллына,
Тепсисине эт, кёгет да салына.

Бар игилик, ашхылыкъ да ангады,
Ариу къыз да аслан деген джангады...

Джау кирсе уа кёргюзеди ол кючюн,
Къалтырата тарны талын, кюрючюн...

Сау чегетни къоруй, ёхтем джашайды,
Джелкеси уа кёкен сыртха ушайды.

Чакан андан тил эте да турады,
Тюлкюлени ол кесине бурады.

Аслан кибик патчах болса сюеди.
Зарланады ичи къара кюеди.

Деу асланча ол ашаргъа излейди.
Къыйын салмай тюз джашаргъа излейди.

Тюйюшюрге суймейд джау бла асланча,
Джашаргъа уа излемейди къалгъанча.

Чакан аслан болмаз тёрге ётсе да,
Патчах орун эде анга джетсе да.

Болгъан кибик сау чегетни къаласы,
Аслан ёлсе патчах болад баласы.

* * *

Къой сюрюуле аз болдула таулада,
Азды къозу юзгереди, талада.
Ким алгъанды малдан толу хайырын,
Ызчы ит бла табалмазча къыйырын.

Джюз сюрюуден эки сюрюу къалгъанды,
Тамада уа энчи юлюш алгъанды.
Бухгалтер бла этгенд аны экитенг.
Бирге ашай болгъандыла джууукъ, тенг.

Къарауулгъа бергендиле бир кесек.
Къара дейле, биз отчѣт бла тебресек.
Кърал мюлкде аз къалгъанды къой, тууар,
Хар неден да биз болгъанбыз къол джууар.

Азды джылкъы дуркъулада, баулада,
Бет, намыс да кете барад таулада.
Къой ашалад, анга акт этилед.
Сюрюучю у а къарын джалгъа мал кютед.

* * *

Ол больница межамда
Къолай тюлдю чот.
Болгъандыла бек анда
Суу быргъыла тот.

Полу аны тешилгенд,
Салыннганд джамау.
Ары ауругъан келгенд
Болургъа деб сау.

Чибин аудан толгъанды
Суу акъгъан мюйюш.
Джюрек такъыр болгъанды
Шайтанлыды тюш.

Аны ичи джылынмайд,
Артыкъсызда кыш.
Врачха чыртда джалынмайд
Ачхалы таныш.

Ургъуй къабад этинги,
Чабад таракан.
Джашыраса бетинги
Атхынчы да танг.

Къабыргъала мор тартыб,
Оюлур кибик.
Ауругъанны джарсытыб
Турады кемлик.

Лифт бузукъду, ауругъан
Чыгъады джаяу.

Ичин урад, джокъ дагъан,
Кериди аяу.

Къайры къарайд тамада,
Анда эмбаш врач.
Бал чибинча, ол балда
Джашайд, тюлдю ач.

Барды юйю мийикбаш
Чыммакъ акъланган.
Аурумайды анда баш,
Аурумайды джан.

Улху ала хар кюнде,
Ол болгъанды бай.
Кёбдю умут кёлюнде
Хурджунга къарай.

Домбай сакълайд аны къыш,
Тенгиз сакълайд джай.
Анга этед кюн алгъыш.
Анга джарайд ай.

Больница уа тюрленмей,
Алгъынча турад.
Тамада уа терлемей
Планла толтурад.

Аурумазлыкъ аурурчад
Ичинде аны.

Хауасы уа ауурчад
Ол кърал межамны.

Кюн тиймейди ичине,
Джукъад джуургъан.
Гезетле бла кечине,
Турад ауругъан.

Эй, тамада - гинасуу,
Терсни, тюзню кёргюзтген.
Сенден бизге не асыу,
Хаман умут юздюртген.

Халкъны ашаб ачхасын,
Сен джаллайса кесинден,
Къуру этдинг бочхасын
Сен кетмейсе эсинден.

Келеди деб къоркъаса
Халкъдан сеннге келечи.
Башы кюйген жаркъача,
Тютюнлейди бек ичинг.

Шиндигингден эсе кенг,
Сен боласа олтурсанг.
Келеди деб джууукъ, тенг,
Къыйылады сенде сан.

Тилейди деб капек, шай
Кёрмегенча этиб сен,
Шекерсиз ичесе шай,
Быргъычаса, сёлешсенг.

Халкъ, а сеннге ышана,
Ашырады заманын.
Кеси турмаз джашына,
Къайры тюртсун аманын...

Ахсыннганы миллетни
Болалмайды чыртда аз.
Тюзелтмесенг иннетни
Санга толу ышанмаз.

* * *

Талай адам тамадагъа
Излейдиле кирирге,
Бири кесин урад алгъа,
Аны къараб кёрюрге.

Башха эртде киргенди да
Джаншай беред кёб тюрлю.
Тынглагъанча кёргенди да
Сёлешеди бюгюнлю.

Джарсыууну хапарындан,
Тайыб, кёчдю башхагъа.
Хоншум бир къыз тыбырындан
Къачханд дейди башхагъа ...

Эки бузоу табханд дейди,
Гыдай ийнек хоншумда.
Добар итим къабханд дейди
Гудучуну къошумда.

Не тюрлюсюн хапарланы
Айта беред алайда,
Аллах, учхан адамланы
Орнатханмыд дейд, Айда.

Ол айтады юй бийчеси
Экинчиге келгенин,
Джогъед дейди таб ийнеси,
Чыртда бузмай кюлгенин.

Тамада уа тамам арыб,
Бирде эснейд, баш къагъад,

Къобуб, эшик таба барыб,
Кимди энди дей чыгъад.

Тамаданы халын эслеб
Къобду джаншакъ ахырсы,
Хар сакълагъан, аны терслеб
Буршу болад джагъасы.

Къагъын - согъун этедиле
Тюнгюлгенле кёб сакълаб.
Хынылыкъгъа джетедиле,
Джити къараб, осмакълаб.

Кирген-кирген беш сагъатны
Айта берсе хапарын.
Толтуралмаз шеф къагъытны,
Джазыб ишни къадарын.

Шай ичерге табмай заман.
Эсин бёлед келгенге.
Болгъанчады бети аман,
Аны кенгден кёргенге.

Бу барыудан иши барса,
Азарыкъды дженгилде.
Ол ишинде бек арыса,
Хамам сакълайд ингирде...

Хар ыйыкъны ортасында
Келгенле бла тубешед,
Омакъ, къырал къаласында,
Кёбню алдаб кюрешед.

Къыйналама керсем сени, ныгъыш,
Ичкичиле басхандыла сени.
Алгъын къартла айта элле алгъыш,
Тыяр кибиб тебренигин джерни.

Атылады сенде къуру шиша,
Гулоч таякъ ызын къойгъан джерде.
Алгъын джашла иче элле таша -
Акъсакъалла кёб эдиле элде...

Башха тюрлю джокъду мында сагъыш,
Ачха джокъда аладыла артха.
Келе - келиб къошулады таныш,
Джокъмуд адам урур кибиб хыртха.

Айтылмайды сенде керти хапар.
Магъанасыз этиледи ушакъ.
Ичкичи уа кука сёзле табар.
Ол болуб да джелден эсе джаншакъ.

Ныгъыш, сененг огъурлукъгъа уя,
Къарт къолуна къона эди шорбат.
Къыйналгъанча джангур турад къуя,
Кюн эсе да гюрге, орта, шабат...

Шошлугъунг, а кете барад сени,
Иче келиб тартадыла сампал...
Тынгылайса чакътыргъанча мени,
Мен эсем да тансыкъ, азды амал.

Кёбню алгъанд бу илинмек аджал.
Къарт а азды, нек болгъанса къуру.

Халкъ ичинден кетиб барад таджал,
Иннет терсден къазыла да уру...

Хар кёкюрек болуб гыйы къая,
Ичген адам бек болады батыр.
Адеб, адет боладыла зая,
Балчыкъ суугъа ташайя да балтдыр.

Къыйналабыз сени кёрсек, ныгъыш,
Джашарыкъча биз къартлыкъгъа дери
Туудукълагъа джандан бере алгъыш,
Ичги, дауур болур кибик кери.

* * *

Барды аллай эркиши
Тамам бошбоюн
Кёбдю аны бедиши,
Тюлдю ол оюн.

Хаман ичиб, тюкеннге
Ол этеди борч.
Къалай джетгенд ол кюннге
Джетерче гулоч...

Юй бичеси сатыудан
Бек арыб келед.
Хоншу, тийре айтыудан
Борчларын беред.

Бек уяла ол беред,
Эрине уа не,
Анга ёгюз, къалым нед,
Рысхы эм берне.

Киргизтмегенд юйюне
Тышындан ийне.
Ичед ол не кюнюне?
Кимге скойюне?

* * *

Омакъ улоу келмесе,
Сен бармайса дуагъа.
Адам улу ёлмесе,
Сыйынмаз эд дуниягъа.

Берилмесе сый, махтау
Сен келмейсе ёлгеннге.
Сюелесе болуб тау,
Сен кетгенсе бек кеннге.

Ма сеннге да бир кюн бир
Этилликди джаназы.
Сеннге ол кюн сый берир
Джамагъатны ауазы.

Джарлы ёлсе ашыгъыб
Баралмайса ары сен.
Бай юйюнден сен чыгъыб
Кетелмейсе кёрюсенг.

Хызен толу болмаса,
Сен къарайса ичине.
Мурат толу толмаса,
Не бла тургъунг кечине.

Джумуш этиб Аллахха,
Нек излейсе андан хакъ.
Узаласа сен сархха,
Кёбюб сенде бет, сагъакъ.

Сен буюргъан джандетде
Туралмазма бир да мен.
Семиртгенди бек эртде
Сени рысхы, шай, тюмен.

* * *

Кёре ызын айюню
Ызлаучанса сен аны.
Тамаданы, джокъ кюню,
Толтурмаса бочханы.

Халкъдан ашаб турсада,
Анга чыртда тоюм джокъ,
Джолу табсыз болса да,
Асыры джутдан оюм джокъ.

Эки кере сайланыб,
Ючюнчюге излейди,
Халкъ ичинде айланыб,
Бек ашхыма мен дейди.

Ашауундан кетерге
Чыртда суймейд ол адам,
Бек чолады хатерге,
Миллетде уа бард чыдам.

Тюйюле да башы бек,
Тынгылайды неге халкъ.
Биз джашайбыз джерде нек,
Джокъду бизге толу хакъ.

* * *

Дертли адам, ичгенлей,
Къозгъалад дертинг.
Къайгъыланы сен излей,
Къаралад бетинг.

Ичгенме деб башынгы
Атмайса суугъа.
Болуб сенде тас ангы,
Ачаса къаугъа.

Тынгыласам урлукъса
Къоркъады да деб.
Кетелмейин турлукса,
Къолунгу силдеб.

Къатылыргъа ёчсе сен,
Сенден онсузгъа.
Бек ичсенг да тюбесенг
Бармайса бузгъа.

Тёгюлгенча сауутдан
Эски болгъан суу,
Къайгъы ачар умутдан,
Сен төгесе уу.

Аязысанг айтаса,
Билмеем деб джукъ.
Сен джууабха тартаса
Кесинги джууукъ.

Болгъанлы ол депутат
Иши бармайд аллына,
Сом тилейди андан къарт,
Онгсуз болуб, джалына.

Кӱргюзеди хар джерде
Ол депутат тюрсюнюн,
Шахарлада элдеде,
Ашырады ол кюнюн.

Этилген а джокъду иш,
Этилмегенд элге зат.
Биреу къысад анга тиш.
Къатылгъанны агъызад...

Кеси кибики бошбоюн
Махтагъанлай, къууанад.
Джашау къыйынд, тюлд оюн,
Къошун кибики ууалад.

Депутат а ачхалыд,
Сагъыш этмейд ол джукъгъа.
Ол кесине бочхалыд,
Джокъду хайыр джуукъгъа.

Бараллыкъса аллына,
Чакъыргъанда ол кеси...
Анга турсанг джалына,
Кёбе барад джелкеси.

Сайлагъанды аны халкъ
Алданыб да джангыдан,
Ол джюрюйдю нечик сакъ,
Кимге керек анда джан.

* * *

Пайхамбарла кетдила,
Къалмады патчах.
Джерде джутлукъ этдиле,
Башха кысыб сарх...

Джер ючюннге ёмюрден
Тёгюлгенди къан.
Киши къачмаз ёлюмден,
Кёбдю кырылгъан.

Джерде барды тёзюм, дам.
Ма дагъыда ол,
Гюл тёгеди, эй адам,
Сылар кибик къол.

Анда чабыб барад суу,
Джыры бла таза.
Болмаз ючюн чырт джарсыу,
Джазына база.

Андан чыгъад чий алтын,
Чыгъады налмаз,
Адам, сени амалтын
Гокка тёгед джаз.

Ёзге джутлукъ этдиред
Ачы къазауат.
Джер, а бурула беред,
Тюрленмей турад.

Адам инсан, барды эсинг,
Билмегенча аны кесинг,
Төгөрекге нексе хыны.
Сен болсанг да джерни ханы.
Не джетмейди бюгюн сеннге,
Сен кетгенсе тамам кеннге.
Сыйынмайса чыртда джерге,
Төр излейсе, ётсенг төрге.
Аллах берген барды ангынг,
Чыгъаргъамыд къуру, джанынг
Тюрленеди сени къанынг.
Боз болады чууакъ тангынг,
Гокка хансны эт сен уппа,
Ёсдюр эркин будай, арпа,
Сен ариула джолну ташдан,
Болма чыртда бетден, чачдан...
Менде барды дейсе акъыл,
Нек тюлсе да мындан такъыл?
Джер юсюнде неда къалыр,
Къабыргъа уа адам салыр.
Джазылсада сыннга атынг,
Эсде къалыр этген затынг.
Болгъанлыкъгъа ангынг эсинг,
Тюлсе джерде джангыз кесинг...

* * *

Джашаумда ангыладым мен бир зат
Керексизге джюрек ауруйд, эс азад.

Адамынга джашагъанда иги бол,
Бил айыра джолда къайсыд онг эм сол.

Болгъан эсенг хыны джашай хар затха,
Замансызлай тубериксе ахратха.

Адамынга тур эсинги сен бёлюб.
Къыйналмазча артдан, кетсе ол ёлюб.

Эс-къайыр ит, джюрегинги бек талар,
Ариу тилли болур кибик бард мадар.

Ариу сёзде ауруу джокъду дейбиз биз,
Айтчы некбиз хыны, биле кесибиз,

Эсми джетмейд, болуб эсе бизде ол,
Некди мутхуз чакъырада бизни джол.

Хаух дуния къуралгъанды ёллюкге,
Бал тиллиле джагъадыла бал кёкге.

* * *

Белгилиди элде ма бу эринчек,
Халохоста ким да билген, бош боюн,
Киерге да табмайд энди ол кёнчек,
Бошагъанды сатыб къазын эм къоюн.

Кюн ортагъа дери сюед джукъларгъа,
Чыкълардайды эрикгенча орундукъ.
Сёлешеди уллу, джокъгъа не баргъа
Къолу тиймей сууукъ суугъа, излей джукъ.

Эртденгиде къыстайд малны атасы,
Кёзю къыймайд къоб деб анга айтыргъа
Аузу-гидад, сёз а аны халтасы,
Кёбню кесед, кюн айланыб къайтыргъа.

Гитчеликден болгъанд эрке эм сыркыу
Джокъду тыйгъыч, эркин болуб башына.
Сюелгени ючюн терек болгъанд къуу
Тирелсе да кёкню айлы къашына.

Тенг ичине бармайд нартюх ууаргъа,
Керекмиди анга таурух эм джомакъ.
Айтмагъанды хейт деб къойгъа, туаргъа,
Кийинирге суйгенликге бек омакъ.

Иши джокъду, ол тартады нашаны,
Насбай атыб эки кёзю сюзюлюб,
Ол багъасын сёгед чагъыр шишаны,
Бар насыбы барад аны юзюлюб.

* * *

Къарт келеди деб къарамай,
Барад улан къолун силдей.
Джукъну джукъгъа ол санамай,
«Мени кибик ким барды», - дей

Джолну алыб тюз арасын,
Джол бермейди къартха, джашха.
Уллу Аллах, сен джазыкъсын,
Кирмегенди акъыл башха...

* * *

Иш табмайын джюрюй эди чалдышлада
Бир иче да, бир аязый биреу.
Салыныб да бирде арбаз кылышлада,
Селешеед бирде болуб ол деу.

Иши болмай, джунчугъан эд юйдегиси,
Джайылгъан эд ол иш излей джолгъа.
Толуб эди хар ишни да эм игиси,
Иш керек эд сом тюшерча кългъа.

Келген эди танышына бир кюн салыб,
Ол а аны алгъан эди ишге.
Къайта эди ол юйюне бек кыуаныб,
Аны тюню ушай эди тюшге.

Къарауул эд, ала эди орта айлыкъ.
Кеси кибик ишсиз тюбеб анга,
«Болур»-, дейди,- биз билмеген сенде байлыкъ,
Иш керек эд деди бюгюн манга.

Айлыгъымдан эки джюзню санга берсем,
Разымыса деди анга къараб.
Мен а бир кюн кеси джумушума кетсем,
Сен ишлерсе кимди турлукъ мараб.

Тамада уа джукъ билмейди дейди, таша
Сёзюн этед, къазад анга уру,
Тюрленгенди, ол болубду тамам паша,
Болуб эди хурджуну да кыуру.

Тамаданы кюрешеди ол алдаргъа,
Келеди деб кёзюледе таныш.

Сёзю бла тыяргъа уа излейд таргъа,
Башын къашыйд этген кибик сагъыш.

Тамада уа джазыксыныб, къыстаялмай
Тутду аны эки джылгъа джууукъ.
Ол, а къалды къылыгъындан бирда таймай
Сёгед аны келсе тенг эм джууукъ.

Тамаданы чыдамы уа къуруб-бошаб,
Буйрукъ салды ол кетерча ишден.
Айланады энди ол джан-джанын ашаб,
Ачылыуду от къыздыргъан тишден.

Ишсиз болуб айланады биягъынлай,
Бирде иче, борчла кесиб юйюн.
Чалдышлада тенглерине тарыкъгъанлай,
Ол джюрюйдю ашыра да кююн.

Болса ариу секретаршам, къалам,
Кърал мешнам, сукъланырча алам.
Ачха урлау, кѣб фитналыкъ, тамам
Олду дейсе магъанасы джерде,
Тамадагъа сайлагъанда элде,
Керек тюлдю сеннге, ашсыз тууар,
Аны тутхан, кеси борчун джууар.
Керек тюлдю сеннге орам не джол,
Чегет, къулакъ, сабан, аууш, сырт, къол.
Керекмиди сеннге элде джарсыу,
Къымжа къатын, халал, сеннге асыу.
Барды мешнанг кетер кибик узакъ,
Кючюнг барды салынмазча тузакъ.
Эл апчыйды, эркинд сени къаланг,
Тыш къралда окъуйд санча баланг.
Керекмиди сеннге артыкъ къайгъы,
Къыш кюнюнга болгъанчады джайгъы.
Барды сени джумушунга чабчы,
Уругъада болур элни къачы.

* * *

Бизни кърал кьолай тюлдю
Деб сөгесе джетгенинге.
Къайсы къралда хар джол гюлдю,
Кетиб баргъан кенгден кенгнге.

Иги къралын киши сеннге
Берлик тюлдю, телесенг да.
Билмей эсенг къарай кюннге,
Сейирсинмем терсейсенг да.

Ол къралда айлыкъ ачха
Юч, төрт къатха кёбдю дейсе.
Сорчу къайтхан къарылгъачха
Махтамаса сен не дерсе.

Бизде кибик хар кюн сайын
Бармыд анда ашау - ичиу.
Тамаданы кёрген сыйын,
Иги ишге мурат бичиу.

Эртденгиде кёрюнюб да
Ишде, арtdан джанлаучанбыз.
Къой къуйрукъгъа эс бёлюб да,
Суу джанына барыучанбыз...

* * *

Ашауундан кетерин
Чыртда суймейд тамада.
Төкмесе да бек терин
Көрюнеди ол алда...

Ол излейди джангыдан
Сайларыгъын джамагъат.
Бек тутсанг да джалындан,
Тюшюреди чочуб ат.

Иги эди джашауу:
Хамам, чагъыр, чыпчыкъ сют.
Джарашады ашауу
Къоркъутмайды джорукъ, сюд.

Орнун башха алса уа
Болур анга таша джау.
Ишсиз болуб къалса уа
Сайлагъанга салыр дау.

Чёб атарча, миллетни
Ол чайкъайды мыйысын.
Къачда атады ханс бетин
Чыгъар ючюн алысын.

Атылмаса анга чёб,
Чабчысы уа хырылдар.
Атылса да аз не кёб
Ачхасы бла ол хорлар.

* * *

Барды дохтур ауур сёзлю.
Сау адам да аурурча.
Бу тюкенчи тюлд тёзюмлю
Буздан къанджал дауурча.

Барды къойчу малын кютген
Хыны эте тубан кюн.
Бири - бирин кёбдю тюртген
Къобара да чач тюгюн.

Барды шайыр бир башханы
Кёлтюрмеген джазгъанын.
Джанны къолай болур шаны
Билсе кимге базгъанын.

Барды устаз айгъакъ этиб
Бир сабийге илиннген.
Школ арбазгъа сабий джетиб
Болад андан илгеннген.

Барды хыны кабинетге
Кирир кирмез чамланган
Тенг этеди кёбню итге,
Кезлеринде от джаннган.

От чагъады тамаданы
Ауузу, айтсанг терслигин.
Ол болгъанча джерни ханы
Чырта сезмейд кемлигин.

Барды адам не иште да
Сабырлыгъын сакълагъан.
Чий темирге не тёште да
Адам болмаз сукъланган.

* * *

Юретеди телевизор
Тенглеринги сатаргъа.
Юретеди телевизор
Гуду ишге батаргъа.

Юретеди телевизор
Саякълыкъгъа, ичкиге.
Юретеди телевизор
Осал ишни бичерге.

Юретеди телевизор
Мурдарлыкъгъа балсытыб,
Юретеди телевизор
Тюз ишинги джарсытыб.

Юретеди телевизор
Башха халкъны суймезге.
Юретеди телевизор
Бир - биринге тѳзмезге.

Юретеди телевизор
Акъылсызны хар неге,
Эслини уа юретеди
Игиликни билирге.

* * *

Алгъан эдинг ачханы
Сеннге барды дау.
Къайтармайса сен аны
Табаса сылтау.

Ётдю бир джыл, ётдю юч
Ма дагъыда төрт.
Сеннге нечик тийед кюч,
Төгюледи ёт.

Бермез ючюн сомланы
Сен ачдынг тюйюш.
Этгенчаса аланы
Джанынгдан юлюш.

Бара - бара аллынга
Арыгъанма мен.
Нек тийеди джанынга
Мен берген тюмен.

Кеси затым кесиме
Келтиред къайгъы.
Сен тюшесе эсиме
Кюн болса джайгъы.

Капек ючюн мен сюдге
Берелмем сени.
Къарагъанда бет бетге
Кёрюченд джерни.

* * *

Анда атылтыу, мында атылтыу,
Юйле оюла джарлача...
Хаманда барад халкъны агъартыу,
Башлагъа тюшген къарлача.

Учун къыйырын табмазча затны,
Табадыла лагъымла бирле.
Тынчлыгъын буза джашны эм къартны,
Осал адамла, кирлиле.

Тёрт каналда да къымжа тиширыу
Къуйругъун тутад экраннга.
Хаманда барад бир бирин къырыу,
Чабадыла дейдиле Ираннга.

Кёрмейбиз энди сабанда атны,
Бараза тартыб баргъанын,
Кёре келген эдик кёб иги шартны.
Халкъ ёзек адеб болгъанын.

Анда тарыгъыу, мында тарыгъыу.
Тюйюше эки депутат.
Бир каналда да джокъ къобуз тартыу,
Журналист бизни агъартад.

Героху бла сельсовет
Кёпюр тюбюн сакълайды.
Бир къышлыкъдан урланыб
Келеди бичен.
Ётюб баргъан джолоучу
Сейирсиниб къарайды,
Сейир тюлме бюгюнлюкде ол адамгъа мен.
Хар сельсовет аныча ишлесе эд тюз,
Эл барыред аллына,
Къачда, къышда, кюз.

* * *

Биреу табды экеуленнге иш,
Этер кирик ала сатыу - алыу.
Кесим десенг тишге тиймейд тиш,
Тынч а тюлдю этген окъа чалыу...

Уллу ачха этерикле ала,
Оноулары болгъан эди алай:
Тенг юлешиу керек, ачха ала,
Юлешиу а болалмады къолай.

Иш табханны этгендиле сансыз.
Тёлемейин ачха, бермей юлюш.
Таша джерде юлешгенле ансыз,
Ахырлары болурчады туююш.

Букъгъандыла, кетгендиле элден,
Нёгерлери табмаз кирик излеб.
Харам хакъгъа батхандыла белден,
Болушханны турадыла терслеб.

Экиси да алгъандыла юйле,
Сансыз къалгъан энди болгъанд эсли.
Ала анга мыйыкъ тубден кюле,
Ол а болгъанды ёмюрлюкге дерсли...

Биринчиге келгенд уллу палах,
От тюшюб да куйгенд аны куйю,
Итлигинги кёрюр сени Аллах
Сен эсенг да туюкю, бёрю, айю...

Экинчиде тоналгъанды мекам,
Тонагъанды от хоншусу аны.

Джокъду анга шагъат боллукъ адам,
Къоркъуу алад тоналгъанды джаны.

Сен биреуню сырты бла рысхы
Этген эсенг, бер аны да хакъын.
Джюрек джауунг эртде болгъанд къакъсы,
Кёзлеринге чабханд сени салкъын.

* * *

Сен демократ, къайдад бир айт
эркинлик,
Тюз сёлешген ёле эсе ызы бла.
Айтчы, манга неди ма ол игилик,
Кюнде ючеу ёле эсе азы бла.

Сен, демократ, семиз кесе сёлеше,
Эрикдириб бошагъанса халкъны да.
Трибунадан юлешесе хаман сен
Халкъгъа джетиб бошамагъан
халкъны да.

Сен, демократ, партиянга башчылыкъ
Этгенинге къууаннганлай тураса.
Боллукъ тюлдю дейсе бизде чырт ачлыкъ,
Ишинги уа башха джары бураса.

Ишсизлеге оноунг а сени нед,
Бири бирин сойгъанлагъа нед мадар?
Къарыулу да къарыусузгъа илинед...
Къайдан чыкъды джерге быллай
бир мурдар.

Сен демократ, тюзмюд алгъан джоругъунг:
Адам джакълау болмай эсе къралда.
Бал чибиннге керек тюлдю бир джугъунг,
Саулай кюнню ётдюреди ол балда.

Сен, демократ, къургъакъ сёзню
къураучу,
Кукалыгъынг келишмейди заманнга.

Кел кесинге, бек мийикден къараучу,
Миллет бары таяннгынчы аманнга.

Сен, демократ эркинликни адамы,
Керек эди бизге аллай эркинлик.
Хыны болмай джолоучуну къарамы,
Хар кюн сайын бичилмесе кибинлик.

* * *

Ненча тюрлю бард партия,
Халкъдан артыкъ ашар ючюн,
Ала иги джашар ючюн,
Игиди « Демократия».

Бири - бирин иймей алгъа.
Джан дыгалас эте, ачыкъ.
Бири чыкъса эркин джолгъа,
Башха анга чачад балчыкъ...

Бир партия – бирикмеклик,
Эки болса эришмеклик.
Барында да бирчад кемлик,
Кенгешледе сёз бермеклик.

Бири суймейд къара халкъны,
Барды сёзю аны туру.
Берлик эдик, дейди хакъны,
Хурджунубуз болгъанд къуру.

Партияны тамадасы
Кёргюзеди кесин джарлы,
Кертисинде беш Вольвасы,
Кёрюнмейди арты, аллы.

Сёлешеди сёлешсенг, а
Джакълагъанча халкъны, омакъ.
Тенглик джашау излесенг а,
Ол тиеди болуб токъмакъ.

* * *

Харам тууарны сен учуз алыб
Этесе кыйма эм колбас.
Малны иеси кылад кыууаныб
Кыолуна тышсе сом, апас.

Сатад тюкенчи хапарсыз болуб
Этни, тюкеннге келгеннге.
Алыучу алад кыууанчдан толуб,
Эс бйлед игид дегеннге.

Сау айны тергеб алгъан айлыгъын
Береди харам колбасха.
Кыоймайд кыасабчы осал кыылыгъын,
Бир кюнде келир ол харсха.

Рысхы амалтын сатады бетин.
Харам мыллыкны иеси.
Анга ушатханд кеси иннетин,
Хайуандан башхад айт, неси?

Эй харам хакъчы тилейме кыара
Аллах бла кеси аранга.
Аны бла сенде тик болса ара,
Байлау табылмаз джаранга.

Хант болса харам, ёчдю ауругъа
Андан бисмилля этген джан.
Кыууана джаша бюгюн сен баргъа,
Эт халал юлюш джанынгдан.

* * *

Мен ана тилимде чыгъардымда китаб,
Окъуй билмейме деб тарыгъады биреу.
Мен аны халкъыма кюрешгенем атаб...

Джаз орусча деди, окъургъа тынчды деб,
Мен джаздым, танышым тюбеди да меннге,
Сёгерге кюрешди къолларын ол силдеб.

Сёлешеди бири китабынгд деб къалын,
Ол болса эд гитче, джанымда джюрютюб,
Агъызырем махтаб, тилими мен балын.

Бир башха уа айтад, китабны окъугъан,
Энди джокъду, кимге сен джазгъанса аны
Эт рысхы, ал кюйюз ... юсюне уа къумгъан...

Мыйынгы кебдириб, андан джокъду хайыр,
Селешед акъылман, саулукъну сакъла дей.
Джылкъычы да ёлед, ол, а тюл эд шайыр...?

Хар тилни билирге болалса мадарым,
Джазарыгъем назму, меннге олду насыб,
Анамы тилинде келед кёб джазарым.

Мийикге ёсгенде кериле да бусакъ,
Тыйгъычы болад кёб, джел, боран, барамта,
Бек ашхы эд аныча ёсе баралсакъ.

Тизимде кёзюуде кёрюнсе да халат,
Магъана берирге кюрешеме нечик,
Адамгъа, башхагъа джокъ менден хыянат.

Халкъымы джарсыуун кюрешеме джазыб,
Ол харам рысхыдан семиреди биреу,
Назмула джаза, мен башлагъанма азыб.

Китабны окъугъан, ичине сагъышлан,
Магъана болгъанда, джоругъу да керек,
Сен назму чегетни ичине бир бошлан.

Эслериксе анда сен наныкъ, дыгъылен,
Терекни къургъакъсыб да тургъан тамырын,
Суу агъыб баргъанын кёргюзтдюм санга мен.

Тилде тюлдю оюн, джазгъанны кесиндед.
Джазаргъа хар тилдеда керекди фахму,
Айтырыкъ тизгининг Аллахны эсиндед.

Кёб болса да бирде рысхы эм ачха,
Сезимли тизгинле ёмюрден да ариу,
Гюлню эм маджалы илиннгенча чачха.

Миллетге кереклиди-рысхы бла тынчлыкъ,
Керек тюлдю анга къазауат, къыйынлыкъ,
Къарангы къалгъандан джокъ уллу
джангылышлыкъ.

* * *

Биреу сенден кьюанырча
Сен тюл эсенг врач.
Бол мал дохтур, мал айнырча
Болмазча кьоранч.

Ачха алмай устазлыкъда
Бермей эсенг дерс.
Чёблеу сат сен бир таблыкъда
Джыяр кибик эс.

Ётюнг джокъда болма абчар.
Чыгъар къайгъы джол.
Къуш керекли джерге учад
Керти ёкюл бол.

Джаза билмей эсенг азбар,
Сырта джылкыы кют.
Сен джазма да осал хапар,
Ташы айран, сют.

Сенде макъам осал эсе,
Джырлагъанны къой.
Бол къасабчы андан эсе,
Кес сен тууар, къой.

Халкыгъа оноу этмей эсенг
Болма оноучу.
Сен кёлюме джетмей эсенг
Болма оюмчу.

Керти алим сен тюл эсенг
Сабанда кюреш.

Ауазынг бла булбул эсенг
Джырла, сениге беш.

Ат чабдыра билмей эсенг
Эшекни джортдур.
Къралгъа сагъыш бѣлмей эсенг,
Юйюнгде олтур.

Иги сурат салмай эсенг
Къура таукъ, къаз.
Къолгъа китаб алмай эсенг
Ишле къумгъан, таз.

Уллу ишни табмай эсенг
Гитче ишни эт.
Къырал ишге батмай эсенг
Ишле джюн, берет.

Усталыгъынг джокъда, юрен,
Уста бла келиш.
Сакълайд сени сингсенг терен
Сен этеллик иш.

* * *

Сен тутаса уллудан,
Гитчеден башла.
Табар ючюн тауладан
Толу алгышла.

Тыш къралгъа барыргъа
Излейсе нечик.
«Заман джокъду арыргъа»,
Дейди тау джелчик.

Барыр ючюн тышына,
Алгъын тилни бил.
Бир адамны башына
Керек талай тил.

Осал тенгни тутма сен,
Игиге илеш.
Джуддуз болур ючюн тенг,
Окъургъа кюреш.

Къралында адам бол,
Сен алгы бурун.
Барды бизге джюзминг джол,
Табарча орун.

Тут кесинги хар джерде,
Болмай терсакъыл.
Менден онглу кимди де,
Бол мындан такъыл.

Тау джитиге джаяулай
Чыгъарад джолчукъ.

Сеннге толу джарыр ай,
Этелсенг бир джукъ.

Сен тутма да уллудан,
Гитчеден башла.
Мийикдиле тауладан
Иги сагъышла.

* * *

Джаш терекни кесмесенг
Къуругъанмед башха иш.
Аны кесиб бюгюн сен,
Чегетгеми кысыдынг тиш...

Таш бла къазны урмасанг,
Иш къурубму къалгъанды.
Иги битиб къарасанг
Итлик джерге джалгъанды.

Иш джокъмуду бир башха,
Сен атынгы тюймесенг.
Хоншунг джетед къаргъышха
Хыны болсанг, суймесенг.

Джокъмуд сеннге асыл иш,
Бир аманлыкъ этмесенг.
Сеннге адам кысар тиш,
Мен адamma демесенг.

* * *

Билим к'яг'ыт алад биреу сатыб,
Болмаг'анча керек анга ак'ыл.
Бир китабха к'ярамаг'анд к'ятыб,
Ол алг'ындан болмаг'анды так'ыл.
Ак'ыл джок'да диплом неге керек,
К'ьюу болг'анча тюзде к'егет терек.

Орден, медаль алыр ючюн к'ёбле,
Этгендиле к'анлы тюзде уруш.
Джел келгинчи сирелдиле ч'ёбле,
К'ёбле к'яралг'я этгендиле джумуш.
Орденни уа биреу сатыб алад,
К'ёб санча уа ийнаныб да к'ялад.

Джылла бла тарихлени тинтиб
Сыйлы атха ие тюдю алим.
Атха ие болад биреу, кетиб
Башха джерге, джок' эсе да билим.
Келед андан уллу алим болуб,
Атын джуууб, дачалада солуб.

Иш орунла сатыла да, ишсиз
К'яалг'андыла к'ёб устала таша.
Ётген киби кече джарык' тюшсюз
Ишсиз адам к'яалырчады шаша.
Баш орунну сатыб алад биреу,
К'ёрюнеди ол кесине бир деу.

Бу барыудан джашау бизде барса
Тук'ум тамг'я сатылырг'я болур,

Къабыр орун сатылгъаны болса
Боллукъ болмаз сейир шайтан, обур.
Сатылады не да, ёзге ёлюм
Сатылмайды, алайд мени кёлюм.

Хоншу айтад хоншугъа:
Излейме деб келинлик,
Кюнде манга джол чыгъа,
Кёрюнмейди ол келлик.

Джашым мени сюеклид,
Ёресине кёз бла къаш.
Халиси да бек игид,
Тюз ишлейди анда баш.

Анга келлик насыблыд,
Ауур сёзлю тюлдю ол.
Ишлеб болад ол сылыд,
Берчди анда эки къол.

Чалкъы чалад тюшюнде,
Танга дери сёлешед.
Кёбдю умут кёлюнде,
Хар ким бла да келишед.

Кёбдю кесин теджеген
Джаратмайды бир къызны,
Джокъду анга элде тенг,
Барды бети, ырызы.

Игиледен олд иги,
Адамлыгъы тюлдю тас,
Барды джангыз кемлиги
Анда – мында тартад ханс.

* * *

Эшек, барма джаргъа джууукъ
Деб айтханды къонгур ёгюз.
Ёлюб кетсенг неди зауукъ,
Сабийинг а къалыр ёксюз.

Ичиб джолгъа хар кюн сайын
Сен чыгъаса мешна бла.
Кете барад сени сыйынг,
Учмайд ол къар башла бла.

Ёллюкме деб сагъыш этмей,
Ол ызынгдан къаллыкъгъа,
Чайыр джолну сен тюз кетмей
Къуюласа къулакъгъа.

Джетген джеринг къайгъы, тюйюш,
Тюерле деб сагъыш джокъду.
Тюз джашаудан халал юлюш
Сеничагъа чыртда джокъду.

Тамам ёлюр гёбелекге
Дейле бизде сеничагъа.
Сен базаса кёкюрекге,
Арбазынгдан джолгъа чыгъа.

Юйдегинги тюшюр эсге,
Къатышхынчы тюйющге да.
Терс деб кел айтайыкъ терсге,
Тюз деб хаман тюзге да.

* * *

Мен ишими биле эдим толу,
Ишлей эдим бюсюреуле таба.
Джангы башчы айтад меннге солу,
Эрлейине айлыгъымы джаба.

Орнума уа келди ачха бериб
Ишден хали билмегенлей биреу.
Шиндигимде чёгед кесин кериб,
Джитид, аны ышыгъанча билеу...

Иш орнуму сыйырырча сылтау
Неден болду айтылмайды бир джукъ.
Тамада уа беред анга махтау,
Болгъан кибики тамам къысха джууукъ.

Джокъ эд менде мен билгенден гюнах.
Чыгъарырча тюз ишимден мени.
Терсни, тюзню кёред кеси Аллах
Бура билген кюнню, айны, джерни.

* * *

Окъумаыын права ал деб
Айтханмы эд ГАИ.
Кезюме уа ачха сал деб
Айтамыды ГАИ.

Институтха ачха бериб
Кир дегенмед устаз.
Ачханы уа, сени билиб
Бер дегенмед устаз.

Джырны сатыб бер дегенмед
Ма сеннге джырчы.
Концертинден капек бермед
Санга ол джырчы.

Ал аракъы деб айтамыд
Тюкенчи санга.
Ол сеннге артыкъ сатамыд
Сатхынчы манга.

Къара къойну кес дедими
Сеннге тамада.
Аны ючюн сый бердими
Тойгъан тамада.

Не терслик да кесибиздед,
Биздеди къайгъы.
Хар ишибиз халкъ кезюндед.
Хакъдады къайгъы.

* * *

Ачха берсенг болумсуз да
Болурчады болумлу.
Санча, хонта, фахмусуз да
Болуб къалад фахмулу.

Ачха болса хызеу адам
Болурчады терк геджеб.
Джазарчады китаб къалам,
Чыкъгъынчы да ай - Реджеб.

Ачха берсенг эришиуде
Алгъа чыгъар уланынг.
Сен турсанг да кесинг элде
Шахар банкдад бургъанынг...

Ачха бла ёлчелерге
Ёчсе чакъны, заманны.
Ачхала бла ёте тёрге,
Унутханса саманны...

Ачха болса не да болур
Дейсе ёрге атыб сен.
Ачха бла мурат толур
Дейсе джолгъа тебресенг.

Тыялмады сени ачха
Ауруу бла къартлыкъдан.
Бетин атханд сахтиян бочха
Анда ачха артыкъдан.

Кюбюр бла бир ачханы
Нек сезмейди ууахты.
Андан эсе суюд джанны
Джокъча аны халаты.

Пенсияны бериучю,
Нек бермейсе заманында,
Сеннге хаман джорюучю
Болуб къалдым мен мында.

Ышанама мен анга,
Башха, меннге хайыр джокъ.
Джокъмуд джорукъ аманга
Капек, шай бла болдунг токъ.

Элчимсе да тарыгъыргъа
Тёбен баралмайма мен.
Джаным саулай къабыргъа
Сугъуб къойдунг мени сен.

Тынглагъанча кёрюб бек,
Ашыкъмайса чыртда сен.
Къыйын тийед сом, капек,
Аны алыб тергесенг.

Хурджунунгдан бергенча
Сен этесе дыгалас.
Ачха сеннге келгенча
Сени бетинг болгъанд тас.

Чыгъарыкды бурнунгдан
Менден тыйгъан капегинг.
Тенглеринги барындан
Сомду сени билегинг.

* * *

Джаш адамла аманлыкъгъа бел байлаб,
Ингир сайын излейдиле къайгъы.
Бири бирин турмайдыла ийнакълаб
Сакълайдыла болсун деб бек къарангы,

Кеслерине бирер къая кёрюнюб,
Къол силдей да селешедиле ала,
Кинолада болгъан затха бёлюнюб,
Турадыла ала терен джангыла.

Сёзню чыртда кёлтюралмай камсыкла
Дженгишелле джин киргенча тамам.
Сопаларгъа керек элле къазыкъла
Бузулургъа нечик ёчдю адам.

Бир ишексиз болубдула эсирик,
Чалдышлагъа бийлик этген джашла.
Ит териге ашатмазса сен эрик,
Башдан ёрге чыкъмайдыла къашла.

Джаш адамла болгъандыла камсыкла,
Кюн эсе да джелли, сууукъ джайгъы.
Тынч джашаргъа суймейдиле пасыкъла
Хар къуру да излегенлей къайгъы.

* * *

Тюкенледе бурулады
Подделка ачха.
Тюз ачхача ол болады
Тыкъланад бочха.

Сураты да хар неси да
Келишеди бек.
Бай болургъа иеси да
Излейд аны терк.

Суу челекни сууда къалад
Дейдиле тьюбю.
Ненча банкга ачха барад,
Билинмей кёбю.

Сюдге тюшдю ол устаны
Керексиз иши.
Огъурамайд кърал аны
Кёреди эрши.

Хансдан тойгъан кийикге
Ушайды бочха.
Учалмайды мийикге
Подделка ачха.

* * *

Биреу келди джаназыгъа эсириб,
Чайыр чайнай ол турады сирелиб.

Телефон бла къабырлада сёлешед,
Джарсыуларын джаназыда юлешед.

Сёлешеди къарнын сылай къычырыб,
Имбашындан мёлеклени къачырыб.

Сиреледи барча омакъ чынлары,
Келгенчады ал айдан а джаллары.

Имам аны эслеб хыны сёлешед,
Ол а гитче апенди бла демлешед.

Айыб этди анга келген джамагъат.
Болгъан эди адебсизге халкъ шагъат.

* * *

Бир тау элге чакъырылгъанд мюлкчю,
Барды деб да элге къарар кючю.

Анга кёбле бередице соруу,
Боллукъмуду дей миллетни къоруу.

Къартла бла этиледи кенгеш,
Бир къарт сорад, болгъанд анга джюзбеш.

Къараллыкъмыд дейди бизде джолгъа,
Къайры кетед тюшген ачха къолгъа.

Мюлкчю айтад, къачда джолну юсюн.
Агъач тарта алдыргъансыз тюрсюн.

Сорад башха, джол кёзлеуден толад,
Ариуланмайд юсю балчыкъ болад.

Мюлкчю айтад: аламысыз кюрек,
Сизге бу джол бола эсе керек.

Газ салынмайд бизге дейди башха,
Таяныб да бир эскертме ташха.

Мюлкчю айтад, быргъылыны сизде,
Ким урлады сонгра озгъан кюзде.

Сатылгъанла кече бла ала,
Ичигизде барды гуду бала.

Барды соргъан бек кесине база.
Сууубуз а нек тюлдю деб таза.

Мюлкчю айтад: «суу джанына багуш,
Сиз тегесиз, таб кьонмазча бабуш.

Джаш тёлюге иш джокъду дейд
бир кьарт,
Хар элчи да болур дейди шагъат.

Тамада уа тамам кюле берди,
Кёбле урлар иш излейле деди.

Кьрал ишге салмагъан да кыйын,
Кьартлыкъ ачха алад ол ай сайын.

Телемейди налог ма ол адам,
Бюгюн уллу селешсе да тамам.

Кьрал ючюн турлукъбуз деб ёрге,
Биреу ётдю кьолун силдей, тёрге.

Мюлкчю айтад: «Джетсе Аскер
кьуллукъ,
Кимди дейди бюгюн ёрге турлукъ.

Кьаргъыш тулукъ сиз этесиз
кьралны.
Тыш джауладан сакъларыкъча аны.

Улху бла сиз аскерден тыя,
Джашларыгъыз болуб бирер къая,

Барадыла джолну ёрге эниш,
Кьоркъмайдыла алабыз
деб бедиш.

Болса элде бек керекли кенгеш,
Джыйыласыз ары не он, не беш.

Сайлау болса бетсине да тамам,
Сизге тюшмейд сизге керек адам.

* * *

Окъумайын «права» сатыб алгъан,
Ол тюлмюдю джолгъа къайгъы салгъан.

Джол халиден ол билмейди бир зат,
Чыгъаргъа уа болур ары ит, ат.

Мешинасы бла бир эсе да джаны,
Моторундан хапарсызды аны.

Ол дагъыда ичиб минед анга,
Келтиреди къоркъуу талай джаннга.

Руль тегерек бурулады къолда,
Джол азыгъы болад адам джолда.

ГАИ джолну турмаса уа сакълаб,
Аджал кёбню турур эди джокълаб.

Сен мешнангы тенг этесе окъгъа.
Джол джанына салынырчад гокка...

Мешна темирд, тюлдю ёгюз арба.
Окъумайын бош алгъанса права.

* * *

Хар тамада миллет ючюн джашаса,
Сейир болмам къара ырхыз ашаса.

Ишни эбин билсе хар бир тамада,
Хант да башха болур эди табада.

Хар адамгъа иш табылса къралда,
Бизни кърал боллукъ эди чин алда.

Барды айтыу: «Чабакъ чирийд башындан»,
Бизге оноу этедиле тышындан.

Иш болурча барды хыйсаб эм хазна,
Ишсиздиле бек кёб ата эм ана.

Тамадала кёрмейдиле болумну,
Сезмейдиле тар чалдышны эм джолну.

Иш керекди айныр ючюн бирден халкъ,
Алыр ючюн не онгсуз да айлыкъ, хакъ.

Миллет джашайд тамадала ючюннге.
Кезлюкле бла къарай айгъа эм кюннге.

Тамада уа кеси тоуб бошаса,
Сейир болмам кука сёзню башласа.

Биреу болад мал къураб,
Ишлеб керти бай.
Аны турад огъураб
Иши бла кьолай.

Бай болады экинчи
Джырларын сата.
Джырлаб турад ючюнчю,
Кесин ышарта.

Ишлеб кюпсе болгъанны
Тонайды джалкъау.
Къоркъутады ол аны,
Къоймам дейди сау...

Бири бирин марайла
Тойгъан эки бай.
Таб тюшгенлей алдайла,
Лагъымла къурай.

Башха бай а ишчисин
Кёреди иги.
Къайырмайды джелкесин
Джокъду кемлиги.

Бай болады миллетни
Сырты бла биреу,
Юйде тутад дог итни,
Кёрюнеди деу.

Халкъны тонаб бай болгъан
Къусаргъа болур.
Тюз иши бла баргъандан
Амбары толур.

* * *

Рысхыдан башха джукъ
Нек кёрюнмейд сеннге,
Керек тюлдю тенг, джууукъ,
Сен кетгенсе кенгнге.

Керек тюлдю сеннге
Не китаб, не сурат,
Къарасакъ да кюннге
Ол алгъынча турад.

Сеннге неди саулукъ,
Ол кетсе да сенден,
Дуния ариулукъ
Сакъланад кесинден.

Рысхыны сен сюрюб,
Кёб затны унутдунг.
Сен аны ёстюрюб.
Эсингни къурутдунг...

Рысхыдан эсе баш
Зат а барды джерде.
Саулукъсуз несе джаш,
Шахарда эм элде.

Джарлыгъа огъартын
Къараучанд рысхылы.
Адам тюлдю алтын
Къолай тюлдю халы.

ВТЭЖ-ге ачха берилсе:
Сау да болур терк сакъат.
Кенгден джарыб кюн тийсе
Саучад бютеу табигъат.

Ауругъаннга ма керти,
Анга керек «группа» джокъ.
Ит адамны иннети –
Шкок быргъыда тургъан окъ.

Бир онгсузгъа врач хыны
Этиб аны чиркитед.
Сёз бла дженгед ол аны,
Джууаб сакълай да кетед.

Группа болад ючюнчю
Ауругъанны шагъаты.
Бюгюн врачны бард кючю,
Барды учар къанаты.

Ауругъанны юлюшюн
Кюрешеди врач ашаб.
Тамбла кюннге нёгерд кюн,
Баргъанлыкъгъа биз джашаб.

Берилгенме контролгъа
Ачхам джокъда, башына.
Бирде къарай мен джолгъа
Сукъланама ташына...

* * *

Эки халкъны бир-бирине этесе,
Араларын къайгъы бла бузуб сен.
Алай бла муратынга джетесе,
Тюлкю кибик ышараса тюбесенг.

Эки миллет бири-бирин сойгъанда,
Ачха къоллу сен боласа ташада.
Халкъны къанын ичиб энди тойгъанда,
Ишлерчаса къала къарлы башлада.

Кир ишинге сени сюдю табылмай,
Тыш къралгъа эртде ётуб кетгенсе.
Къургъакъ чапракъ къалмаучанды къабынмай,
От сала да кёбге, ачха этгенсе.

Ушатама сени сёзчю къатыннга,
Сау тийреге къайгъы салгъан хоншугъа.
Пасыкъ, сагъыш нек этмейсе артынга.
Сен ушайса сабы сыннган къошуннга.

* * *

Онглу болдунг, сеннге джокъду сагъыш энди,
Джюрюшюнг да, ауазынг да тюрленгенди.

Къарамынг а учхан къушдан мийикдеди,
Сен аллына баргъан сеннге кимди, неди?

Джулдузладан эшилгенчад шиндигинг да
Чардакъда у а бюгюн букъуд бешигинг да...

Босагъанга урулубду талай нал да...
Тепсинге уа тегюледи сени бал да...

Онгузгъа уа эришмейди джюрегинг а,
Алашачад сенден, салгъан терегинг а.

Тюрленгенсе, кюн джарыкъны керген талча,
Джагъылгъанны сен кёресе джалынганча.

Онглу болдунг сен атангы кючю бла,
Сакъал - мыйыкъ джюлюй аны джюлгючю бла.

Джууугъунг а онгуз эсе ыйлыгъаса.
Итинги уа адам аш бла сен багъаса.

Башынг кёкге джетгенликге, сен джердесе,
Хан эсенг да Аллахха уа кимсе, несе?

Онглу болуб онгузлагъа тенглик этген,
Олду онглу, кыйын кюнде учуб джетген.

* * *

Ариу джерге зарауатлыкъ келтире да
Къзадыла, оядыла, бузадыла.
Нек этесиз алай десенг, джекире да
Гыбытлыла кючлерине базадыла.

Къоймайдыла бирле терек эм да суу,
Къонакъ юйле ишлер ючюн келгенлеге.
Табигъатха келтирелле ала джарсыу,
Джукъ къалмазча ызларындан келликлеге.

Къонакъ юй да, джол, хамам да керекдиле
Къонакъбайгъа къонакъгъа да бизни джерде.
Джылла бла ёсген назла тёнгекдиле
Ненча терек кесилгенди, аугъанд джелде.

Этер ючюн кесек джерде хамамны да
Сау чегетни къырадыла айырмайын.
Къалгъан чегет ышыгъыды адамны да
Джукъаргъанды, кёк джелкесин къайырмайын.

Зарауатлыкъ келтирмейин Доммайгъа да
Ёссе эди ёрге ариу кёб мекамла.
Нюр табигъат сукъланмагъанд бир байгъа да
Сюйедиле аны нюрлю адамла.

Сагъышлыды тышына,
Къабырлада турса да.
Келгенчады бошуна,
Сыннга башын салса да.

* * *

Миллет ючюн кёкюрегин к'аггыб,
Джюрегин да аны ючюн джыртыб,
Ол джашайды «кийиз медаль» таггыб,
Иш этеди тюз сыртындан джатыб.

Халк' ючюннге джан берликча бирде,
Сёлешеди бек мийикден тутуб.
Джол чык'са уа к'ыш боранда, джелде,
Тебрейд к'ысха т'юк'юрюгюн джутуб.

Бирде т'юлкю, бирде бола борсук',
Уясына к'ысха-к'ысха киред,
Сабийликде ёсенд ашай госук,
Тар джюрегин амалсыздан керед.

Адам инсан кёб джыйылг'ан джерде,
Халк'ым дейди, сёлешеди омак',
Джыйылыуда, сахарда эм элде,
К'ычырады ачы кере тамак'.

Миллет ючюн джан бердикме деген,
Сатылады кёрюнгенлей ачха.
Халк'ы ючюн сёлешсе да дюрген,
К'ыйналады к'уру к'алса бочха.

Хар джерде да этдиреди кенгеш,
Башчылык'г'а чыг'ар ючюн кеси.
Салк'ын джерге баш атады гаммеш,
Биледи да кюн боллуг'ун исси.

Сюеме деб халкъын айтад ачыкъ,
Джюреги уа сезимсизди аны,
Джангур кюнде арба чачад балчыкъ,
Терлесе да тартыб атны саны.

* * *

Саладыла тыш адамгъа эскертме,
Башхалагъа бетсиниуге бой бериб.
Сёзлерин а тюйгенликге мен кюрме,
Бирле мени турадыла тебериб.

Ма алкъынчы джокъду бир зат Къарчагъа,
Джокъду бир зат Ачемезге, башхагъа.
Керек эди бир эскертме ачаргъа,
Хаман къараб турмай сослан ташлагъа.

Халкъыбызда азмыд онглу джазыучу,
Барыбыз да билген геджеб, суратчы.
Хар къайда да сатыучу бла алыучу,
Къарын сагъыш эте джашайд къасабчы.

Кёб болгъанды орамланы санагъан,
Кимди Къарча, керекмиди алагъа.
Шиша ючюн берирчады биреу джан,
Джокъду тынгы салынмаса арагъа.

Ханс бла ичги, ючюнчюсю хаулелик
Барадыла бошаб уллу къралны.
Къалыб барад адеб, адет, хунерлик,
Уучу кёбден джолу джокъду маралны.

Керекдиле китаб, сурат, эскертме,
Халкъ аладан къалмагъанды эригиб.
Алма чакъса зарланмайды чырт кертме.
Терек бачха джашнайды ала биригиб.

* * *

Кесинг кибик бирге сен
Къазаса уру.
Сенде джюрек тюлдю кенг
Болубду къуру.

Сен биреуню марайса,
Абыныр деб терк,
Зар джюрекден къарайса,
Ол адамгъа, нек?

Ёрге ёсген терекге
Келиб тийди таш.
Нёгер болад жюрекеге
Эси толу баш.

Аман марайд игини,
Болур деб аман.
Сюзе барад хар нени
Орну бла заман.

Бушуу кюнде марагъан
Табылад адам.
Гюнахсызны къаргъагъан
Онгармы, къайдам?

Марагъандан башха, иш
Ол адамгъа джокъ.
Игилеге тюлд эриш,
Сёзю тамам окъ...

Кеси кирик бюреуге
Къазады уру.
Таш тышгенча кёзлеуге
Кёлюдю къуру.

БАШЛАРЫ

Аллах бериб кёк джулдузла джана	3
Къайын ана, келининги	4
Сен бергенсе кызынги	5
Барад джолну халахоста	6
Джерибизде иш кёб болса	7
Ачы сёзлю, шибижичад сёзюнг	8
Шош ныгышда олтуралла къартла	9
Барад улан орамда	10
Юйню джарыгын ол ёлюб кетген	11
Халал тенгле чам назму	12
Къазауатда билексиз	14
Намысны атаргъа керек тюлдю тауда	15
Къой сюрюуле кёб болубму ёзенде	16
Хант юйюнде аузланад элчи	17
Джолгъа тюшген гыйы ташны	18
Тамадангы сакълаб сен	19
Кесингден гитчеге ичиресе чагъыр	20
Бир кюпседен сен тилейсе ачха	21
Тюз шахарны башында	22
Кече шошду, джокъча джан	23
«Джашчыкъ окъуугъа киргенди»- дейди	26
Къызны ауазы	27
Бир рысхылы ахлусундан	28
Ууунг джетиб, бир-бирине	29

Юйдегили болгъан эсенг	30
Тамам учуб барса да	31
Тамадады дейсе атам	32
Сиз солуйсуз таулада	33
Бизни къралда кѳбдю не да	34
Саякълыкъ хюйде гыбытлы ханла	35
Джолоучуну юсюне	36
Барад кызыу Жигули	37
Иш джокъду деб орамда	38
Неден чыгъад зарлыкъ деген	39
Биреу кеси кыйыны бла	41
Кириб биреуню юйюне	43
Къабырланы къатында	44
Ишлеб тургъан адамны	45
Къара ишде ишлемезча	46
Суу ызына джокъду чыртда къайгъыргъан	47
Танг атыб да биреу кирди тюкеннге	48
Кийиклени кыраад учу кыйырдан	49
Ачуланыб сен туюсе малны	50
Къабырлагъа кереклиди къараргъа	51
Эртден, ингир, кюн ортада	52
Намаз этген тенгим бла	53
Сатылгъанды чѳб юлюшюнг сени	54
Улху джюрюйд шахарда эм элде	55
Кийинибсе сен къонакъ	56
Кѳб алдайд циферблат мешнаны иесин	57
Улхучу, сен сюесе улху алыргъа	58
Джолда тынчлыкъ – борчуд дейме ГАИ-ни	59
Больницада джалынаса врачха	60
Бизни бошаб барады	61
Нызы терекле джылла бла ёсген	62
Башын туюед сабийни	63
ГАИ джолну кѳрмед тюз	64
Джуукъ хюйде барад той	65
Мекам ючюн эки къарнаш	66
Тебердиге, Доммайгъа	67

Эй, оноучу, сен юйюнге	68
Итим ауруб мал дохтурну	69
Хар тиширыу болургъа	70
Бир къыз скойюб бир джашны	71
Халкъны халал ачхасы	72
Эрме къатын, нек сюресе ызындан	73
Башчылыкъгъа барадыла тёртеулен	74
Сабий садха ата, ана	76
Сагъыш этсенг бек улуу	79
Келеди «Москвич» темири батыкъ	83
Сый болгъанды таш дуппурдан алаша	85
Неге къарайд сельсовет	86
Сууда чабакъ къоймайса	87
Аслан деген патчах болгъанд чегетде	88
Къой сюрюуле аз болдула таулада	89
Ол больница мекамда	90
Эй, тамада – гинасуу	93
Талай адам тамадагъа	94
Къыйналама кёрсем сени, ныгъыш	96
Барды аллай эркиши	98
Омакъ улоу келмесе	99
Кёре ызын айюню	100
Дертли адам, ичгенлей	101
Болгъанлы ол депутат	102
Пайхамбарла кетдиле	103
Адам инсан, барды эсинг	104
Джашауумда ангыладым мен бир зат	105
Белгилиди элде ма бу эринчек	106
Къарт келеди деб къарамай	107
Иш табмайын джюрюй эди чалдышлада	108
Болса ариу секретаршам, къалам	110
Бизни кърал къолай тюлдю	111
Барды дохтур ауур сёзлю	113
Юретеди телевизор	114
Алгъан эдинг ачханы	115
Анда атылтыу, мында атылтыу	116

Героху бла сельсовет Абайханланы Хусейге	117
Биреу табды экеуленнге иш	118
Сен демократ, къайдад бир айт эркинлик	120
Ненча тюрлю бард партия	122
Харам тууарны сен учуз алыб	123
Мен ана тилимде чыгъарымда китаб	124
Биреу сенден къууанырча	126
Сен тутаса уллудан	128
Джаш терекни кесмесенг	130
Билим къагъыт алад биреу сатыб	131
Хоншу айтад хоншугъа	133
Эшек, барма джаргъа джуукъ	134
Мен ишими биле эдим толу	135
Окъумайын права ал деб	136
Ачха берсенг болумсуз да	137
Пенсияны бериучю	138
Джаш адамла аманлыкъгъа бел байлаб	140
Тюкенледе бурулады	141
Биреу келди джаназыгъа эсириб	142
Бир тау элге чакъырылгъанд мюлкчю	143
Окъумайын «права» сатыб алгъан	146
Хар тамада миллет ючюн джашаса	147
Биреу болад мал къураб	148
Рысхыдан башха джукъ	150
ВТЭКге ачха берилсе	151
Эки халкъны бир-бирине этесе	152
Онглу болдунг, сеннге джокъду сагъыш энди	153
Ариу джерге зарауатлыкъ келтире да	154
Аушханды атасы	155
Миллет ючюн кёкюрегин къагъыб	157
Саладыла тыш адамгъа эскертме	159
Кесинг кибиб бирге сен	160

Батчаев Башир Османович

РАЗУМ

Редактор Дотдаев Альберт Асхатович

Художник Батчаев Башир Османович

Корректор Салпагаров Умар Шахымович

Компьютерный набор Эльканова Фарида Назбиевна

Компьютерная верстка Гогова Майя Шужеевна

ISBN 50900278-86-7

Подписано в печать 25.07.2008 г. Формат 60x84¹/₁₆.
Печать офсетная. Бумага офсетная.
Гарнитура "SchoolBookC". Физ. п.л. 10,5.
Заказ № 433. Тираж 1000 экз.

Отпечатано с готовых оригинал-макетов
в ООО "Полиграфист-2".
Свидетельство 1040900954093 от 03.02.2004 г.
369000, г. Черкесск, ул, Первомайская, 47.
Тел.: (87822) 5-80-59.